

ΡΑΜΠ. ΤΑΓΓΟΡ

Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΘΑΛΑΤΤΕ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ

Σ Κ Ε Ψ Η

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1929

P. ΤΑΓΓΟΡ

Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ : Κ. ΜΑΚΡΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Κ. ΓΚΟΒΟΣΤΗ

ΣΟΛΩΜΟΥ 12 — ΑΘΗΝΑΙ

Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος χαρακτηρίζεται, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ τῶν δυσκολίῶν, πρὸς συναντάει στὸ δρόμο τῆς. Οἱ δυσκολίαι αὗται γεννοῦν ὥρισμένα προβλήματα, τὰ ὅποια ἔχουμε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ λύσουμε, ἂν δὲ θέλουμε νὰ κατεβοῦμε πολὺ χαμηλὰ καὶ νὰ καταβαρυνθῶμε.

Οἱ δυσκολίαι αὗται εἶναι διάφορες στοὺς διαφόρους λαούς, πρὸς κατοικοῦν τὴ σφαῖρά μας, ἀνάλογα δὲ μὲ τὰ μέσα, τὰ ὅποια διαθέτουν γιὰ τὴν καταπολέμησίν τους, διαμορφώνεται ὁ χαρακτῆράς τους.

Οἱ Σκύθαι τῆς ἀρχαίας Ἀσίας, ἔχοντας ἔδαφος σχεδὸν ἄγονο, ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ πολεμοῦν διαρκῶς μὲ τοὺς γείτονές τους. Πρὸς τοῦτο θεωροῦσαν ἀπαραίτητη τὴν ὁργάνωσιν ὁλόκληρου τοῦ πληθυσμοῦ τους (ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ) σὲ ληστοσυμμορίες. Κι' ἔτσι κατάντησαν νὰ θεωροῦνται ἀνίκητοι καὶ ν' ἀποκτήσουν ὑπεροχή, ἀπέναντι ἐκείνων ἀπὸ τοὺς γείτονές τους, οἱ ὅποιοι εἶχαν ἐπιδοθῇ σὲ εἰρηνικὰς βιοποριστικὰς δουλειὰς μέσα στὸ πλαίσιο ὥρισμένου πολιτειακοῦ συστήματος. Εὐτυχῶς ὅμως γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, συμβαίνει πολλὰς φορὰς, ὥστε ὁ εὐκολώτερος δρόμος νὰ μὴν εἶναι πάντα καὶ ὁ ἀπολύτως ἀποτελεσματικός. Ἄν οἱ ἄνθρωποι, σὰν ἓνα κοπάδι πεινασμένοι λύκοι, ἄφιναν τυφλὰ νὰ παρασυρθοῦν μόνον ἀπὸ τὸ ἔνστικτό τους, χωρὶς τὸ παραμικρὸ ἠθικὸ στοιχεῖο μέσα τους, οἱ ληστοσυμμορίες ἐκείναι θὰ ἐρήμωναν πολὺ γρήγορα ὅλην τὴν περιοχὴ. Μὰ

ὁ ἄνθρωπος, ἀντιμετωπίζοντας τις δυσκολίες τῆς ζωῆς ὀφείλει νὰ ἐνεργεῖ σύμφωνα μὲ τις ὑπαγορεύσεις τῆς ἀνώτερης ὑποστάσεώς του. Τώρα, εἶν' ἀλήθεια ὅτι παραβλέποντάς τες, πολλὰς φορές, ἐξασφαλίζει μιὰ ποόσκαιρη ἐπιτυχία· τὸ βέβαιο εἶναι ὅμως, ὅτι ἡ παράβλεψη αὐτὴ τὸν ὀδηγεῖ στὴν καταστροφή. Γιατὶ κεῖνο, ποὺ γιὰ τὸ κατώτερο ὄν παρουσιάζεται σὰν ἓνα ἁπλὸ ἐμπόδιο, στὸ κατὰ τάξιν ἀνώτερο γίνεται ἀφορμὴ μιᾶς πλατειᾶς ἐξελίξεως.

Στὶς Ἰνδίες ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας τους, προσέκρινε ἓνα ὠρισμένο πρόβλημα : **Τὸ πρόβλημα τῶν φυλῶν**, Στὸν τόπον αὐτὸν οἱ πρὸ διάφορες ἐθνολογικῶς φυλές, ἤρθαν σὲ στενώτατη ἐπαφή, ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὑπῆρξε πάντα καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ σπουδαιότερος παράγων τῆς ἱστορίας μας. Μᾶς ἐπιβάλλεται λοιπὸν ἐπισταμένη κ' ἐπίμονη μελέτη τοῦ ζητήματος οὕτως ὥστε, δίνοντάς του μιὰ λύση ἀκριβέστατη καὶ θετική σ' ὅλες τῆς τὶς λεπτομέρειες νὰ διατρανώσουμε τὴν ἀξία μας, σὰν ἀνθρώπινη κοινωνία. Ἐφόσον δὲν λύνουμε τὸ πρόβλημα αὐτό, ὁ τόπος μας δὲ μπορεῖ νὰ ἐλπίσει σὲ βελτίωση τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς του.

Μὰ ὑπάρχουν λαοί, ὑποχρεωμένοι νὰ παλαίουν διαρκῶς ἐναντίον τῆς φύσεως, ἢ ὁποία τοὺς περιβάλλει ἢ ἐναντίον ἰσχυρῶν γειτόνων. Αὐτοὶ ὠργάνωσαν τύσο καλὰ τὶς δυνάμεις τους, ὥστε ὄχι μόνον δὲν διατρέχουν κανένα κίνδυνον ἀπὸ τὸ φυσικόν, ἀλλὰ κι' ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον τους, ἀλλὰ χάρη στὴν ὑπεροχή, ποὺ ἀπέκτησαν κατάντησαν αὐτοὶ πλεόν, πηγὴ κινδύνου γιὰ τοὺς ἄλλους.

Ἡ ἱστορία τοῦ τόπου μας, στὴν ὁποία σπουδαῖο ρόλο ἐπαιζαν οἱ ἐσωτερικοὶ περισπασμοί, παρουσιάζει μιὰ ἱστορίαν διαρκῶν κοινωνικῶν συμβιβασμῶν καὶ προσσαρμογῶν

καὶ κάθε ἄλλο παρὰ ἱστορία δυνάμεως ὀργανωμένης γιὰ ἄμυνα καὶ ἐπίθεση. Μήτε ὁ ἄχρωμος κι' ἀκαθόριστος κοσμοπολιτισμός, μήτε ἡ περιπαθὴς αὐτολατρεία, πού χαρκτηρίζει τὴν ἐθνικιστικὴ διδασκαλία, φαίνονται νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας. Οἱ Ἰνδίες δοκίμασαν νὰ λύσουν τὸ πρόβλημά τους ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, προσαρμόζοντας τὶς φυλετικὲς διαφορὲς μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη καλλιεργώντας τὴ συναίσθηση τῆς πνευματικῆς ἐνότητος μέσα στὸ λαό. Εἰν ἁλήθεια, ὅτι ἔγιναν πολλὰ καὶ μεγάλα λάθη καὶ προέκυψαν ἀνυπερβλήτα σχεδὸν ἐμπόδια μεταξὺ τῶν ξεχωριστῶν φυλῶν, ὠρισμένες τάξεις τῶν ὁποίων, διαρκῶς ἐταπεινώνοντο. Καταδικασμένες σὲ μιὰ ὑπαρξὴ κατὰ τάξιν κατώτερη, ἢ ὅποια ἐστραγγάλιζε τὴν πνευματικὴ τους ἐξέλιξη, οἱ φυλὲς αὐτὲς μὲ τὸ σκοπὸ νὰ προσαρμωθοῦν σὲ ὠρισμένες κοινωνικὲς μορφές, ἔχαναν κάθε ἰσορροπία τῆς ζωῆς τους. Ἐνῶ ὅμως ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά διεπράττοντο τὰ λάθη αὐτά, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐπὶ αἰῶνες πολλούς, δὲν ἔπαυαν νὰ γίνονται ὅλο καὶ καινούργιες δοκιμὲς καὶ νὰ δημιουργοῦνται διαρκῶς καινούργιες μορφὲς κοινωνικῶν συμβιβασμῶν.

Οἱ Ἰνδίες στὴν περίπτωσιν αὐτὴ μποροῦν ἀλλοῖστα νὰ παραβληθοῦν μὲ τὴ νοικοκυρά, ἢ ὅποια εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ νοιαστεῖ γιὰ πολυάριθμους ξένους μ' ἐντελῶς διάφορες ἀνάγκες καὶ γούστα. Τοῦτο συνεπάγεται ἀτέλειωτες δυσκολίες, πού ἡ καταπολέμησή τους ἀπαιτεῖ ὄχι μόνο τάχτι μὰ καὶ πραγματικὴ ἐπίγνωση τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ συναίσθηση τῆς ἐνότητός της. Οἱ μεγάλοι θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ ἀποπειράθηκαν νὰ καλλιεργήσουν σὲ ὅλους τὴ συναίσθηση αὐτὴ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τοῦ Οὐπανισὰδ ἴσαμε σήμερα· σκοπὸς τους ἦταν νὰ σβύ-

σουν ὅλες τὶς ἀνθρώπινες διαφορὲς μέσα στὴν ἀκοίμητη φλόγα τῆς πνευματικῆς ἐπικρατήσεως. Ἡ ἀκμὴ κ' ἡ παρακμὴ τῶν κρατῶν κ' ἡ πάλη γιὰ τὴν πολιτικὴ ἡγεμονία τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δὲ δὲν εἶναι ἡ πραγματικὴ οὐσία τῆς ἱστορίας μας. Ἐμεῖς δεχόμεστε τὶς ἀναγγελίες τῶν γεγονότων αὐτῶν μὲ βαθειὰ περιφρόνηση καὶ τὰ παραδίνουμε στὴ λήθη αὐτοστιγμεί, γιὰτὶ δὲν ἔχουν καμμιά σχέση με τὴν ἀληθινὴ ἱστορία τοῦ λαοῦ μας. Ἡ δική μας ἱστορία μιλεῖ γιὰ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς πραγματοποιήσεως τῶν πνευματικῶν ἰδεωδῶν. Μὰ καταλαβαίνουμε πολὺ καλὰ, ὅτι τὸ ἔργο μας δὲν τέλειωσε ἀκόμα. Τὸ παγκόσμιον ἀνθρώπινον κῶμα ἀπλώθηκε πέρα-πέρα στὸν τόπο μας· στοιχεῖα καινούργια ἀνακατώθηκαν μαζί μας καὶ βρεθήκαμε ἀναγκασμένοι νὰ μελετήσουμε τὸ πρόβλημα μιᾶς εὐρυτάτης προσαρμογῆς μας.

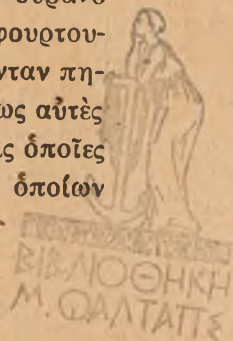
Κι' αὐτὸ ἔμεῖς τὸ αἰσθανόμαστε ἀσύγκριτα πιὸ πολὺ, γιὰτὶ ἡ θεωρία κ' ἡ πρακτικὴ τῆς Δύσεως εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετες ἀπ' ὅ,τι γιὰ μᾶς εἶναι ζητήματα ὑψίστης σπουδαιότητος. Στὴ Δύση ὁ μηχανισμὸς τῆς ἐθνικιστικῆς ὀργανωμένης ἐμπορικῆς πολιτικῆς, μετέβαλε τοὺς ἀνθρώπους σὲ στερεὰ δέματα, στοιβαγμένα τακτικὰ καὶ κανονικά, χρήσιμα ἀναμφισβήτητα καὶ διατιμημένα στὶς ἀνώτερες τιμὲς τῆς ἀγορᾶς. Γιὰ περισσότερην προφύλαξιν εἶναι ζωσμένα με σίδερα, φέρουν διάφορες ἐπιγραφὰς καὶ εἶναι ταξινομημένα με ἐπιστημονικὴ προσοχὴ καὶ ἀκρίβεια. Ὁ Θεὸς βέβαια, δημιουργώντας τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἤθελε πρῶτα-πρῶτα ὄν ἡθικόν, μὰ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καλλιεργήθηκε με τόση ἀκριβολογία κ' ὑπολογισμὸ καὶ σταμπαρίστηκε τόσο φωναχτὰ με τὴ στάμπα τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, ὥστε ὁ Δημιουργός, ἀσφαλῶς θὰ δυσκολευτεῖ ν' ἀναγνωρίσει

στό βιομηχανικὸ αὐτὸ προϊόν τὸ δημιούργημά του.

Μὰ παρασύρθηκα καὶ τρέχω πολὺ μπροστά. Ἦθελα νὰ εἰπῶ μόνο τὸ ἔξης : συμπεριφερθῆτε, μὲ τὶς Ἰνδίες, ὅπως σᾶς ἄρεσει, νὰ ξέξετε μονάχα, ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἐπὶ πέντε, τὸ λιγώτερο, χιλιάδες χρόνια προσπάθησε νὰ ζήσῃ εἰρηνικὰ μὲ ὅλους, ἐφαρμόζοντας τὴν προσπάθειά της αὕτη χωρὶς πολιτικὴ καὶ χωρὶς ἐθνικισμὸ. Ὅλη της ἡ φιλοδοξία ἔγκειτο στὸ νὰποβλέπει στὸν τριγυρινὸ της κόσμον, σὰ σὲ κόσμον πνευματοποιημένο, ἁνώτερο, ἀφιερώνοντας κάθε στιγμή τῆς ζωῆς της στὴν ἐκστατικὴ ἐνατένισή του μὲ τὴ χαρμόσυνη συναίσθηση τῆς αἰώνιας καὶ στενώτατης συγγένειας μαζί του.

Στὴν ἀπομακρυσμένη αὕτη χώρα, τὴν κατοικημένη ἀπὸ ἀνθρώπους ἀγνοῦς, ὅπως τὰ παιδιὰ, καὶ σοφοῦς, ὅπως οἱ γέροντες, διέιδυσε ὁ Δυτικὸς ἐθνικισμὸς.

Οἱ Ἰνδίες, αὐτὲς καθ' ἑαυτές, δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ ὅλην κείνην τὴν πάλῃ, μ' ὅλες κεῖνες τὶς ραδιουργίες καὶ τὶς ἀπάτες τῆς ἀρχικῆς ἱστορίας τους. Γιατὶ οἱ κατοικίες τους, οἱ κάμποι τους, οἱ ναοὶ τους, οἱ σχολές τους, μέσα στὶς ὁποῖες οἱ διδάσκαλοι κ' οἱ μαθητὲς τελειοποιοῦσαν ὁλοένα τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὰ χωριά τους, τὰ φιερωμένα στὰ εἰρηνικὰ ἔργα, μὲ τὴν ἀπλὴν τοῦς διοίκηση καὶ τὴν ἀκόμα πιὸ ἀπλὴ νομοθεσία τους—αὐτὲς ἦταν οἱ πραγματικὲς Ἰνδίες. Ὅχι ὅμως οἱ θρόνοι τους. Αὐτοὶ ἄγγιζαν τὴ χώρα, ὅσο καὶ τὰ σύννεφα, ποὺ φαντάζουσι στὸν οὐρανὸ πότε γελαστά, χρυσοστόλιστα, καὶ πότε μαῦρα, φουρτουνιασμένα. Πολλὲς φορές, ἀλήθεια, οἱ θρόνοι γινόνταν πηγὲς καταστρεπτικῶν πολέμων, οἱ καταστροφὲς ὅμως αὐτὲς μποροῦν νὰ παραβληθοῦν μὲ τὶς καταστροφὲς τὶς ὁποῖες προξενοῦν τὰ διάφορα φυσικὰ φαινόμενα, καὶ τῶν ὁποίων

τὰ ἔχνη ἐξαλείφονται πολὺ γρήγορα. — Μὰ τούτῃ τῇ φορᾷ ὅλα γίνηκαν ἀλλοιώτικα. Τώρα δὲν πέρασαν ἀπλῶς, γλυστρώντας μόνο πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς ζωῆς, οἱ ἱππεῖς κ' οἱ πεζοί, οἱ ἐλέφαντες μὲ τὰκριβὰ στολίδια καὶ τὶς κάτασπρες τέντες, οἱ σειρὲς τῶν ὑπομονητικῶν καμῆλων, ποὺ μετέφεραν τὰ τρόφιμα καὶ τὶς ἀποσκευὲς τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, οἱ πολυπληθεῖς μουσικὲς· δὲν ἦταν τὸ πέρυσμα τῆς πολεμικῆς μύθρας, ποὺ σημειώνεται μὲ μαρμαρένιες μητροπόλεις καὶ τεμένη, μὲ παλάτια καὶ μνημεῖα. Τότε ὅλ' αὐτὰ ἐρχόνταν καὶ περνοῦσαν, ὅπως οἱ φοῦσκες τοῦ κρασιοῦ, ποὺ ἀφρίζει, καὶ μαζί τους ἐξαλειφόνταν κι' ὅλες οἱ παραδόσεις γιὰ τὶς προδοσίαις καὶ τὶς πιστὲς ἐκτελέσεις τοῦ καθήκοντος, γιὰ τὶς ραγδαῖες ἀνυψώσεις τῶν μὲν καὶ τὶς ἄλλο τόσο ραγδαῖες καταστροφές τῶν δέ. Τούτῃ τῇ φορᾷ ὁ Δυτικὸς Ἑθνικισμὸς ἔχωσε βαθειὰ στὴ γῆς τὰ πλοκάμια τοῦ μηχανισμοῦ του.

Γιὰ τοῦτο λέω ὀφείλουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ παρουσιάσουμε ἀποδείξεις τῆς σημασίας, τὴν ὁποία εἶχεν ὁ λαὸς μας γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Γνωρίσαμε τοὺς μογγόλους καὶ τοὺς ἀφγανοὺς νομάδες, οἱ ὁποῖοι ἐπετίθεντο ἐναντίον τῆς χώρας μας, καὶ τοὺς γνωρίσαμε σὰν ἀνθρώπινες φυλές, μὲ τὶς διάφορες θρησκείαις τους, τὰ διάφορα ἥθη καὶ ἔθιμά τους, τὶς συμπάθειές τους καὶ τὶς ἀντιπάθειες, — μὰ ποτὲ δὲν τοὺς γνωρίσαμε σὰν Ἕθνη. Τοὺς ἀγαπούσαμε ἢ τοὺς μισούσαμε, ἀνάλογα μὲ τὶς συνθῆκες, ποὺ μᾶς ἔφερναν σ' ἐπαφὴ μαζί τους, τοὺς πολεμούσαμε ἢ συμμαχοῦσαμε μ' αὐτούς, μιλούσαμε τὴν ἴδια σχεδὸν γλῶσσα κ' ἔτσι συμπράτταμε στὴν καθοδήγηση τῶν τυχῶν τῆς χώρας μας. Ἐνῶ τούτῃ τῇ φορᾷ, βρεθήκαμε ἀντιμέτωποι, ὅχι μὲ βασιλιάδες, ὅχι

με φυλές, παρὰ μὲ Ἔθνος ὠργανωμένο, χωρὶς ἑμεῖς νὰ παρουσιάζουμε τὸ ἴδιο.

Ἄς προσπαθήσουμε, βασιζόμενοι στὴν πείρα μας, νὰ λύσουμε τὸ πρόβλημα : Τί εἶναι Ἔθνος ;

Τὸ Ἔθνος, σὰν πολιτικὸς καὶ οἰκονομικὸς σύνδεσμος ἑνός, ὁποιουδήποτε λαοῦ, παρουσιάζεται σὰ μιὰ ὀργάνωση τοῦ λαοῦ αὐτοῦ γιὰ τὴν ἐπίτευξιν ὠρισμένου μηχανικοῦ σκοποῦ. Ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία, ὡς τοιαύτη, δὲν μπορεῖ ν' ἄχει σκοπούς, οἱ ὅποιοι νὰ βγαίνουν πέρα ἀπὸ τὰ ὅριά της· εἶναι αὐτοτελής. Αὕτη εἶναι ἡ φυσικὴ διαβάθμιση τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, ὃ ὁποία δίνει στοὺς ἀνθρώπους τὴ δυνατότητα νὰ καλλιεργοῦν σὲ κοινὴ προσπάθεια τὰ ἰδανικὰ τῆς ζωῆς τους. Τοῦτο ἔχει καὶ τὴν πολιτικὴν του ὄψιν, μὰ ἡ τελευταία αὕτη χρησιμεύει μόνο γιὰ ἓνα, ἰδιαίτερο σκοπὸν—τὴν αὐτοσυντήρησιν. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ὄψιν, ἔχει σχέσιν μὲ τὸ πολίτευμα, ὅχι ὅμως καὶ μὲ τὰ ἰδανικὰ τῆς ζωῆς. Γιὰ τοῦτο ἡ πολιτικὴ ἦταν πρωτύτερα ἓνας ξεχωριστὸς κλάδος, ἀφημένος στοὺς εἰδικούς. Ὅταν ὅμως μὲ τὴ βοήθειαν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ὀργανώσεως, πὺν ὁλοένα τελειοποιοῦνται, ὁ κλάδος αὐτὸς ἀρχινᾷ ν' ἀποκτᾷ ὁλοένα μεγαλύτερη σημασίαν καὶ ν' ἀποδίδει ἄφθονα κέρδη, τότε ἀπλώνεται πέρα ἀπὸ τὰ ὅριά του μὲ γρηγοράδα καταπληκτικὴ. Γιατὶ τότε προκαλεῖ σ' ὅλες τὰς γειτονικὰς περιοχὰς ἄσβεστη τὴ δίψαν γιὰ τὰ ὑλικά ὀφέλη καὶ τὸ συναγωνισμόν. Κ' ἔτσι ἐπειδὴ ὅλοι εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ φοβοῦνται ὃ ἓνας τὸν ἄλλον, καταντοῦν νὰ μὴ σκέπτονται παρὰ πῶς νὰ ἐπικρατήσουν. Μὰ ἔρχεται στιγμή, πὺν οἱ ἄνθρωποι δὲ σταματοῦν πρὸ οὐδενός, γιὰτὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς γίνεται ὁλοένα πεισματωδέστερος, ἡ πολιτικὴ ὀργάνωσις ἐκτείνεται εὐρύτερα καὶ ὁ ἐγωϊσμὸς γίνεται παντοδύναμος. Μὲ τέχνην, ἐνι-

σχυόμενη ἀπὸ τὴν πλεονεξία καὶ τὴ δειλία τῶν ἀνθρώπων, ἡ πολιτικὴ ἀρχινάει νὰ παίξει στὴν κοινωνία σπουδαιότερο ὁλοένα ρόλο, καὶ τέλος τὴν ὑποτάσσει ὁλοκληρωτικά.

Πιθανόν, ἕξ αἰτίας τῆς συνήθειας, νὰ πάθατε μιὰ ἑλαφρὴ πόρωση στὰ αἰσθήματά σας καὶ γιὰ τοῦτο νὰ μὴν παρατηρεῖτε, πῶς στὴν ἐποχὴ μας χαλαρώνονται ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον, ὅλοι οἱ ἐνωτικοὶ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας δεσμοί, παραχωρώντας τὴ θέση τους στὴν καθαρῶς μηχανικὴ ὁργάνωση. Τὰ συμπτώματα τῆς χαλαρώσεως αὐτῆς τὰ συναντᾶτε παντοῦ. Βλέπετε τώρα τὴν ἀμοιβαία πάλῃ μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, γατι κόπηκε τὸ φυσικὸ νῆμα, ποὺ ἁρμονικά, τοὺς συνέδεε ἄλλοτε : Ὁ ἄνδρας τώρα δὲν εἶναι παρὰ ὁ ἀντιπρόσωπος ὠρισμένου ἐπαγγέλματος, ποὺ πλουτίζει τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους, γυρίζοντας ἀδιάκοπα τὸ μεγάλο τροχὸ τῆς ἀρχῆς, σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά του, τὰ ὅποια εἶναι καὶ συμφέροντα ὁλοκληρωτῆς τῆς γραφειοκρατίας. Στὴν γυναῖκα δὲν ἀπομένει παρὰ ἢ νὰ μαραίνεται καὶ νὰ πεθαίνει ἢ, ἐντελῶς ἀνεξάρτητη, ν' ἀποδύεται στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Κ' ἔτσι ὁ διαρκὲς συναγωνισμὸς ἀντικατάστησε τὴ φυσικὴ ἀπὸ κοινοῦ συνεργασία. Οἱ ἠθικὲς βάσεις κι' αὐτῆς ἀκόμα τῆς στενότητος ἐπικοινωνίας τῶν δύο φύλων ἄλλαξαν : ἡ ἐνωση, ὁ ὁποῖα βασιζόταν σὲ μιὰ διαρκῆ αὐτοθυσίαν κι' ἀφοσίωση τόσο ἀπὸ μέρους τοῦ ἑνός, ὅσο κι' ἀπὸ μέρους τοῦ ἄλλου, κι' εἶχε γιὰ σκοπὸ μιὰ διαρκῆ ἀλληλοσυμπλήρωση, ἡ ἐνωση αὕτῃ ἀντικαταστάθηκε μὲ μιὰ διαρκῆ πάλῃ τῶν χυδαιότερων στοιχείων. Γιατὶ τὰ στοιχεῖα, ἀνίκανα πειὰ γιὰ μιὰ φυσικὴ συνένωση, ἔχασαν κάθε σκοπὸ καὶ κάθε δικαίωμα καὶ κάθε λόγον ὑπάρξεως. Ὅπως τὰ μόρια τοῦ αἵριου, τὰ περιορισμένα σ' ἓνα χῶρον πολὺ στενὸ ἀναλόγως, ἔτσι κι' αὐτὰ

βρίσκονται σὲ μιὰ διαρκῆ πάλη ἀναμεταξύ τους, ὥσπου νὰ φέρουν τὴν ἔκκρηξη, τοῦ δοχείου, μέσα στὸ ὁποῖο εἶναι κλεισμένα.

Σκεφθεῖτε, μιὰ στιγμὴ τοὺς λεγόμενους ἀναρχικούς, τοὺς ἀνθρώπους δηλαδή, οἱ ὁποῖοι δὲ μποροῦν νὰ δεχθοῦν τὴν πίεση τοῦ καθεστῶτος ἐπὶ τοῦ ατόμου, σ' ὁποιαδήποτε μορφή κι' ἂν παρουσιάζεται τὸ καθεστὼς αὐτό. Ἡ ἀγανάκτησή τους εἶναι δίκαιη καὶ τὴν προκαλεῖ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ **καθεστὼς**, τὸ **κράτος**, κατάντησαν ὑπερβολικὰ ἀφηρημένες ἔννοιες, κάτι παρόμοιο μὲ βιομηχανικὸ προϊόν, παραγόμενο διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ὁδοῦ στὸ πολιτικὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἑθνους, καὶ διὰ τῆς ἐντελοῦς παραλλαγῆς καὶ βιομηχανικῆς ἐπεξεργασίας τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος.

Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ σημασία ὅλων αὐτῶν τῶν οικονομικῶν ἀπεργιῶν, ποὺ μποροῦν νὰ παραβληθοῦν μόνο μὲ τοὺς ἀγκιστρητοὺς θάμνους, οἱ ὁποῖοι φυτρώνουν στὸ ἄγονο ἔδαφος κι' αὐξάνουν ὀλοένα πρὸς πολί, ὅσο τοὺς κόβουν ; Ἡ σημασία τους εἶναι, ὅτι ὁ μηχανισμός, ὁ ὁποῖος παράγει τὶς οικονομικὰς ἀξίες, αὐξάνει ὀλοένα, φθάνοντας σὲ διαστάσεις τρομακτικὰς κι' ἀπομακρυνόμενος ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες ἀνάγκας τῆς κοινωνίας καὶ ὅτι ὁ ζωντανός, ὁ πραγματικὸς ἄνθρωπος, ἔχει καταπλακωθῇ ἀπὸ τὸ βάρος του. Μιὰ τέτοια κατάσταση γεννάει, ἀναπύφνευκτα, τὴ διαρκῆ πάλη, ἀνάμεσα στὰ στοιχεῖα, πάνω στὰ ὁποῖα δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴ ἰσχύϊν τὸ ἰδανικὸ μιᾶς ἁρμονικῆς ἐξελιγμένης ἀνθρωπότητος. Νά, γιὰ τὴν ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιο παλαίουν διαρκῶς ἀναμεταξύ τους. Γιὰ τὴν δίκαιαν τοῦ χρήματος καὶ τῆς ἰσχύος δὲν ἔχει ὅρια, οἱ δὲ συμφωνίες, ποὺ κλείνονται ἀπὸ ἐγωϊστικοὺς ὑπολογισμούς, ποτὲ δὲ μπό-

ροῦν νὰ φέρουν τὴν τελειωτικὴν εἰρηνοποίησην. Ἐδῶ πρέπει ν' ἀδειάσει τὸ ποτῆρι τῆς ἀντιζηλίας καὶ τῆς κακοπιστίας ὡς τὴν τελευταίαν σταγόναν, ἥ δὲ πάλιν θὰ τελειώσῃ ἡ μὲ μιά ἀπροσδόκητη καταστροφή ἡ μὲ μιά πνευματικὴ ἀναγέννηση.

Ὅταν ἡ πολιτικο-ἐμπορικὴ αὐτὴ ὁργάνωσις, ἡ ὁποία ὀνομάζεται Ἔθνος, καταντήσῃ παντοδύναμη εἰς βάρος τῆς ἁρμονικῆς ἐξελίξεως τῶν ἀνωτέρων μορφῶν τῆς ζωῆς, ἡ θέσις τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς τοιαύτης, γίνεται ἐπικίνδυνη. Ὅταν ὁ πατέρας τῆς οἰκογενείας παραδίδεται στὸ χαρτοπαίγνιον καὶ τὰ καθήκοντά του ἀπέναντι τῶν δικῶν του περνοῦν σὲ δευτερεύουσα σειρὰ, παύει πιά νάναί ἄνθρωπος καὶ μεταβάλλεται σὲ μηχανὴ κινούμενη μόνον ἀπὸ τὴ δίψα τοῦ κέρδους. Καταντάει ἄξιός γιὰ πράξεις, ποὺ θὰ τίς κατέκρινε κι' οὔτε θὰ τοῦ περνοῦσαν κἂν ἀπὸ τὸ νοῦ, καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων. Αὐτό, ποὺ λέμε γιὰ ἓνα χωριστὸ ἄτομον, ἐφαρμόζεται γιὰ ὁλόκληρην τὴν ἀνθρώπινην κοινωνίαν. Ὅταν ἡ κοινωνία παρουσιάζει ἀποκλειστικὰ μιά ὀργανωμένη δύναμη, σχεδὸν δὲν ὑπάρχει ἔγκλημα, ποὺ νὰ μὴν εἶναι ἱκανὴ νὰ τὸ διαπράξῃ. Γιατὶ σκοπὸς τῆς μηχανῆς καὶ δικαιολογία τῆς ὑπάρξεώς της εἶναι ἡ ὑλικὴ ἐπιτυχία, ἐνῶ σκοπὸς καὶ δικαιολογία καὶ προορισμὸς τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως εἶναι μόνον τὸ καλόν. Ὅταν ἡ ὀργανωτικὴ αὐτὴ μηχανὴ φτάνει σὲ μεγάλας διαστάσεις κ' οἱ ἐργάτες, οἱ ὁποῖοι τὴ διευθύνουν μεταβάλλονται σὲ ὄργανά της, τότε σὰ νὰ κατεβαίνει στὸ μηδέν ὁ ἄνθρωπος ὡς ἄτομον καὶ μεταβαλλόμενος σὲ μηχανὴ ἀρχινάει νὰ γυρίζει τὸν πελώριον τροχὸ τῆς πολιτικῆς, χωρὶς τὸ παραμικρὸ συναίσθημα συμπόνιας ἢ ἠθικῆς εὐθύνης. Συμβαίνει, βέβαια, πολλές φορὲς στὸ διάστημα τῆς καθαρώς μηχανικῆς αὐτῆς

δουλειᾶς ἢ ἠθικῇ μερῇ τῆς ἀνθρώπινης ὑποστάσεως ν' ἀποπειρᾶται νὰ ἐκδηλωθῇ· μὰ ὅλα τὰ σκοινιά κ' οἱ βίδες τῆς ἄψυχης ἀνθρωπομηχανῆς τριζοκοποῦν καὶ θορυβοῦν τόσο ὥστε τὰ νήματα τῆς ἀνθρώπινης καρδιᾶς μοιραίως, μπερδεύονται στὸ μηχανισμό μέσα καὶ μόνο ὕστερά ἀπὸ ἐντατικὴ προσπάθεια κατορθώνει νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ ἄποιο ἰδανικὸ καὶ καίνο σὲ μορφή ἀτελῆ κι' ἀκαθόριστη.

Τὸ ἀφηρημένο αὐτὸ ὄν, ποὺ λέγεται Ἔθνος, κυβερνάει τὶς Ἰνδίες. Στὸν τόπο μας φτιάχνουν καὶ ἄποιο εἶδος κονσέρβας, ποὺ στὴν παρασκευὴ του καὶ στὴν τοποθέτησίν του μέσα στὰ κουτιά, τὰ χέρια δὲν πρέπει νὰ λάβουν καθόλου μέρος. Ἀπαράλλακτα κι' ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως τῶν Ἰνδιῶν. Κι' ἐδῶ σχεδὸν δὲν αἰσθάνεστε τὸ ἄγγιγμα τοῦ ἀνθρώπινου χειριοῦ. Οἱ διοικητὲς δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ ξέρουν τὴ γλῶσσα μας καὶ μόνο ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ κρατικοῦ ὑπαλλήλου ἔρχονται σὲ προσωπικὴ ἐπαφὴ μαζί μας· μποροῦν, κρατώντας ὅλη τὴν ὑπεροπτικὴ τους ἀπόσταση, νὰ ἐνθαρρύνουν τὶς τάσεις μας ἢ νὰ τὶς σταματοῦν, νὰ μᾶς καθοδηγοῦν σὲ ὠρισμένο πολιτικὸ δρόμο κ' ὕστερα μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἐπιτηδείων ἐλιγμῶν τῆς γραφειοκρατικῆς τους μηχανῆς νὰ μᾶς σαρώνουν ἀπὸ τὸ δρόμο αὐτόν, ὅποταν τοὺς κατέβει. Οἱ Ἀγγλικὲς ἐφημερίδες περιγράφουν μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα καὶ μ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες τὰ αὐτοκίνητικα δυστυχήματα, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν σιτοῦς Λονδρεζικοὺς δρόμους, ἀρκοῦμενες στὴν πιὸ ἀσυγχώρητη συντομία γιὰ τὴ δυστυχία ποὺ μαστίζει διάφορες Ἰνδικὲς περιοχές, ἀσύγκριτα, πολλὰς φορές, πιὸ μεγάλες ἀπ' ὁλόκληρη τὴ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ.

Ἐμεῖς ὅμως, ποὺ κυβερνίμαστε ἀπ' αὐτοὺς, δὲν εἴμαστε ἀπλῆ, ἀφηρημένη ἐννοια. Εἴμαστε ἄτομα, προικισμένα μὲ

ζωή. Ἡ δὲ ἄψυχη πολιτική τους μπορεῖ νὰ μᾶς διαπεράσει πέρα-πέρα, μπορεῖ νὰ ξεασθενήσῃ γιὰ πάντα τὸ λαὸ μας καὶ νὰ τὸν καταντήσῃ ὁλοκληρωτικὰ ἀνίσχυρο, ὅποτε οἱ δυνάσται δὲ θὰ δείξουν τὸ παραμικρὸ ἀνθρώπινο αἴσθημα· μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ περάσῃ ἐντελῶς ἐπιφανειακὰ σὲ βαθμό, πὺν νὰ μὴν ἀφήσῃ κανένα ἔχνος τῆς διαβάσεώς της. Μὰ πράξεις τέτοιες, γενικοῦ χαρακτῆρος καὶ εὐρύτατης ἐκτάσεως, συνδεδεμένες μὲ τρομερὴ εὐθύνη, δὲ θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ τις διαπράξῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ τόση σύστηματικὴ ἀδιαφορία, ὅταν ἐμφανίζεται σὰν ξεχωριστὸ ἄτομο. Παρόμοιες πράξεις εἶναι δυνατὲς μόνο ἐκεῖ, ποὺ ὁ ἄνθρωπος ὑποκαθίσταται ἀπὸ τὸ κράτος ποὺ σὰν ἄλλος πολύπους, ἀπλώνει τὰ πλοκάμια του σ' ὅλες τις μεριές, ἀκόμη καὶ στὸ ἀπώτερο μέλλον. Παντοῦ, ὅπου κυβερνάει τὸ Ἔθνος, τοὺς ὑπηκόους τοὺς κυριεύει ἡ δυσπιστία, ποὺ διαδίδεται πολὺ γρήγορα ἀνάμεσα στὶς πολυάριθμες μάζες τῶν ζωντανῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἐπιβαλλόμενες ποινὲς ἀφήνουν στὶς καρδιὰς τῆς μεγαλύτερης πλειοψηφίας αἱματηρὰ ἔχνη. Μὰ οἱ ποινὲς αὐτὲς ἐπιβάλλονται ἀπὸ μιὰ ἀρχή, καθαρῶς ἀφηρημένης μορφῆς, ἥ ὁποία κατέστρεψε κάθε στοιχεῖο ἀνθρωπισμοῦ στὸ λαὸ τῆς ἀπομακρυσμένης αὐτῆς χώρας.

Δὲ θέλω νὰ μιλήσω ἐδῶ γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ ὅσον ἀφορᾷ τὴν πατρίδα μου, παρὰ μόνο γιὰ τὴ σημασία του σχετικὰ μὲ τὸ μέλλον ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν πρόκειται ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν Ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, μὰ γενικὰ γιὰ τὸ διοικητικὸ σύστημα τὸ ἴδιο, στὸ Ἔθνος ὡς τοιοῦτο, στὸ Ἔθνος, ποὺ παρουσιάζει τὸν ὀργανωμένον ἐγωῖσμόν ὁλοκλήρου λαοῦ καὶ τὴν ἐνσάρκωσιν ὅλων τῶν ὀλιγώτερων ἀνθρωπιστικῶν καὶ ἐκπολιτιστικῶν στοιχείων αὐτοῦ. Ἐμεῖς

ἔτυχε νάρθοῦμε σὲ στενὴ ἐπαφὴ μόνο μὲ τὴν Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση, ποὺ ὅσον ἀφορᾷ τὸ διοικητικὸ σύστημα, ἀπὸ ἀπόψεως Ἑθνικισμοῦ εἶναι, ἀσφαλῶς, ἡ καλύτερη. Πρέπει νᾶχοῦμε ἀκόμη ὑπ' ὄψει μας καὶ τὸ ὅτι ἡ Ἀνατολὴ δὲ μπορεῖ νὰ κάνει χωρὶς τὴ Δύση. Χάρη στὴ διαφορὰ τῶν ἀντιλήψεων, ποὺ ἔχοῦμε γιὰ τὴ ζωὴ καὶ ποὺ μᾶς ἔφεραν σ' ἐντελῶς διάφορα συμπεράσματα γιὰ τὴν ἀλήθεια, καταντήσαμε νὰ συμπληρώνομε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Γιὰ τοῦτο, κι' ἂν ἀκόμα παραδεχοῦμε, πὼς τὸ πνεῦμα τῆς Δύσεως πέρασε σὰ λαΐλαψ πάνω ἀπὸ τοὺς κάμπους μας, πρέπει ἐπίσης νὰ ὁμολογήσουμε πὼς μ' ὅλο τὸ καταστρεπτικὸ του αὐτὸ πέρασμα ἔσπειρε καὶ μερικὰ καλὰ, προωρισμένα νὰ μὴν πεθάνουν. Κι' ἂν ἡμεῖς, στίς Ἰνδίες, νιώσουμε ν' ἀφομοιώσουμε στὸν ἑαυτὸ μας ὅλ' αὐτὰ τὰ ἀθάνατα στοιχεῖα τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ θὰ μπορέσουμε νὰ πετύχομε ἔτσι τὴν πραγματικὴ συμφιλίωση μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο μεγάλων κόσμων. Καὶ τότε θὰ πάψει ἡ πιεστικὴ καὶ ταπεινωτικὴ μονομερὴς ἐπικράτηση καὶ κυριαρχία.

Καί, τὸ σπουδαιότερο, πρέπει νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψει, πὼς ἡ ἱστορία τῶν Ἰνδιῶν δὲ φτιάχτηκε ἀπὸ μιά, ὁποιαδήποτε φυλὴ, γιὰτὶ στὴν ἐξέλιξί της ἔλαβαν δημιουργικὸ μέρος διάφορες φυλές—οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κι' οἱ Πέρσαι, κ' οἱ Μωαμεθανοί, τόσο τῆς δυτικῆς ὅσο καὶ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Τώρα ἤλθε ἡ σειρὰ τῶν Ἀγγλῶν νὰ εἰσφέρουν τὸν ὀβολὸ τους στὴν ἱστορία, πλουτίζοντάς την μὲ τίς χαρακτηριστικὰς ιδιότητες τοῦ βίου τους, ἡμεῖς δὲ δὲν ἔχομε μήτε καμμιὰ ἀφορμὴ ἀλλὰ μήτε καὶ τὸ μέσον νὰ ἐμποδίσουμε τὸ λαὸ αὐτὸν νὰ λάβει μέρος στὴν τύχη τῶν Ἰνδιῶν. Γιὰ τοῦτο, ὅ,τι εἶπα γιὰ τὸ Ἔθνος γενικά, ἀνάγεται πιὸ

πολὺν στήν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος παρὰ στήν ἱστορίαν τῶν Ἰνδιῶν ξεχωριστά.

Ἡ ἱστορία αὕτη βρίσκεται τώρα στὸ στάδιο ἐκεῖνο, ποῦ ὁ ἠθικὸς ἀκέραιος ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύεται, παραχωρεῖ τὴ θέσιν του στὸν πολιτικὸ καὶ τὸν ἐπιχειρηματία, ἀνθρώπους δηλαδὴ περιορισμένης ἠθικῆς. Τοῦτο, στηριζόμενο στὶς καταπληκτικὲς ἐπιτυχίαι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, κερδίζει ὁλοένα ἔδαφος καὶ δυναμώνει, καταστρέφει τὴν ἠθικὴν ἰσορροπία τοῦ ἀνθρώπου, δίνοντας στήν ἄψυχη ὀργάνωση ὑπεροχὴν μπρὸς στήν ἠθικὴ μεριὰ τῆς ὑποστάσεώς του. Ἐμεῖς, οἱ ὅποιοι αἰσθανθήκαμε τὴ σιδερένια λόγχη τοῦ ἐθνικισμοῦ νὰ χώνεται βαθειὰ στὸ εἶναι μας, ἔχουμε τὴν ὑποχρέωση, γιὰ τὸ συμφέρον τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, νὰ διαμαρτυρηθῶμε καί, κάνοντας προσεκτικὸ ὄλον τὸν κόσμον, νὰ βροντοφωνήσουμε, ὅτι ὁ Ἐθνικισμὸς αὐτὸς εἶναι μιὰ ἐπικίνδυνη ἐπιδημία, ἡ ὁποία ἀπλώνεται πέρα-πέρα ἀνάμεσα στὴ σημερινὴ ἀνθρωπότητα καὶ ὑπονομεύει τὶς ἠθικὰς καὶ τὶς ζωτικὰς τῆς δυνάμεις.

Ἐγώ, προσωπικῶς, ἐκτιμῶ πολὺ καὶ ἀγαπῶ τοὺς Ἀγγλους ὥς ἄνθρώπους. Ἐδωσαν στὸν κόσμον πολλοὺς ἄντρες μὲ μεγάλη καρδιά—μεγάλους θεωρητικοὺς καὶ μεγάλους πρακτικοὺς. Ἐδωσαν μεγάλη φιλολογία. Ξέρω, πὼς ἀγαποῦν τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἐλευθερία καὶ μισοῦν τὴν ψευτιά. Εἶναι ἄγνοοι στοὺς στοχασμοὺς τους, εὐθεῖς, πιστοὶ στὴ φιλία, τίμιοι καὶ θετικοὶ στὶς πράξεις τους. Ἀπὸ τὴ συναναστροφή μου μὲ πολλοὺς λογίους καὶ ἐπιστήμονες ἀποκόμισα ἐνθουσιώδη ἐκτίμηση, ὅχι μόνο γιὰ τὸ βάθος τῆς σκέψεώς τους, μὰ καὶ γιὰ τὸν εὐγενικώτατον ἀνθρωπισμόν τους. Αἰσθανόμαστε τόσο καθαρὰ τὸ μεγαλεῖο τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

ὅσο καὶ τὸν ἥλιο. Σὰν Ἔθνος ὅμως εἶναι γιὰ μᾶς ἡ πνιγερὴ καταχνιά, πὺν ἐμποδίζει τὸ φῶς.

Τὸ Διοικητικὸ σύστημα, τὸ παραδεδεγμένο ἀπὸ τῆς ἐθνικιστικῆς ὀργανώσεως δὲν ἀποτελεῖ εἰδικὸ γνῶρισμα τοῦ Ἀγγλικοῦ ἢ ὁποιοιδήποτε ἄλλου λαοῦ : σ' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποβλέπουμε σὰ σ' ἓνα εἶδος ἐπιπρόσθετης ἐπιστήμης. Ἀπόδειξη, ὅτι στὴν ἐφαρμογὴ οἱ βασικῆς ἀρχές του μοιάζουν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον. Τὸ διοικητικὸ αὐτὸ σύστημα θυμίζει τὸ ὑδραυλικὸ πιεστήριον μὲ τὴν ἀπρόσωπὴ καὶ συνεπῶς ἀλάθευτὴ πίεσίν του. Ἡ δυναμικότης διαφέρει στὶς διάφορες μηχανές. Ὑπάρχουν μάλιστα καὶ μηχανές, οἱ ὁποῖες κινοῦνται μὲ τὸ χέρι καὶ πὺν γιὰ τοῦτο ἡ πίεσίν τους εἶναι λιγώτερον δυνατή, μὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴ μέθοδον καὶ τὸ σύστημα οἱ διαφορῆς αὐτῆς εἶναι ἀσήμαντες.

Ἄν μᾶς διοικοῦσε ἡ Ὀλλανδική, ἡ Γαλλικὴ ἢ ἡ Πορτογαλικὴ Κυβέρνηση θὰ εἶχε κί' αὐτὴ τῆς ἴδιες βασικῆς γραμμῆς τῆς Ἀγγλικῆς. Ἴσως τότε, σὲ μερικῆς περιπτώσεις νὰ μὴν ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ ἀμείλικτη τελειότης στὴν ὀργάνωση καὶ νὰ διετεθεῖτο κάποιον θλιβερὸ ἀπομεινάρι ἀνθρωπισμοῦ, στὸ ὁποῖον νᾶβρισκε συναντίληψη τὸ ἀγωνιῶδες καρδιοχτύπι μας.

Προτοῦ μᾶς ὑποδουλώσει τὸ Ἔθνος, κυβερνηθήκαμε κί' ἀπὸ ἄλλες ξένες κυβερνήσεις, πὺν εἶχαν, ὅπως ὅλες οἱ κυβερνήσεις, τὴν καταπληκτικὴ αὐτὴ ὁμοιότητα μὲ τὴ μηχανή. Μὰ ἡ διαφορὰ στὸν τρόπο τῆς διοικήσεως μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ πολιτικῶν ὀργανωμένου Ἔθνους εἶναι ἀκριβῶς, ὅπως ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ὑφασμάτων τοῦ ἀργαλειοῦ καὶ τῶν μηχανοποιήτων. Στὰ πρῶτα προβάλλει ὅλη ἡ γοητεία τῆς δουλειᾶς τοῦ χεριοῦ, τῆς ποτισμένης τὴν ὁμορφίαν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ αἰσθήματος. Ὁ εἰρηνικὸς θόρυβος

τοῦ ἀργαλειοῦ προσαρμόζεται κατὰ τὸν θαιμασιώτερον τρόπον στὴ μουσικὴ τῆς ζωῆς. Ἐνῶ ἡ μηχανὴ τοῦ ὑφαντουργείου εἶναι ἀκίνητη, ἀμείλικτα ἀκριβῆς καὶ μονότονη στὴ δουλειά της.

Ὁφείλουμε νὰ ὁμολογήσουμε, ὅτι ἄλλοτε, τὸν καιρὸ τοῦ ἀτομικοῦ πολιτεύματος, εἴχαμε περιπτώσεις τυραννίας, ἀδικίας, κ' ἐκβιασμοῦ, πὺν ἔφερναν στὴ ζωὴ μας ταράχες καὶ δοκιμασίες κ' εἴμαστε εὐγνώμονες διότι μᾶς ἀπάλλαξαν ἀπ' ὅλ' αὐτά. Τὰ δικαστήρια ὑπῆρξαν γιὰ μᾶς ὄχι μόνο πολύτιμο ἀγαθόν. μὰ κι' ὠφέλιμο μάθημα. Αὐτὰ μᾶς ἀπέδειξαν τὶ εἶδους πειθαρχία χρειάζεται γιὰ νὰ μπορέσει νὰ διατηρηθεῖ σ' ἓναν τόπο ὁ πολιτισμὸς καὶ νὰ ἐξακολουθήσει ἡ πρόοδος. Αὐτὰ μᾶς μαθαίνουν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἐξίσου μοιρασμένη στὸν κόσμον καὶ ὅτι ἀπέναντί της ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι, ἄσχετα πρὸς τὴ φυλετικὴ τους καταγωγή καὶ τὸ χρῶμα τοῦ δέρματός τους.

Ἡ κυριαρχία τῆς νομιμότητος στὴ σύγχρονη διοίκηση τῶν Ἰνδιῶν ἔφερε τὴν τάξην στὴν ἀπέραντη αὐτὴ χώρα, τὴν κατοικοῦμενη ἀπὸ τοὺς πρὸ διάφορους λαοὺς, κ' ἔδωσε τὸ μέσον στοὺς λαοὺς αὐτοὺς νὰ ἐπικοινωνήσουν στενότερα ἀναμεταξύ τους καὶ νὰ συνενωθοῦν γιὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀνώτερων ἰδανικῶν.

Μὰ εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς Δύσεως καὶ ὄχι ὁ Ἑθνικισμὸς τῆς, πὺν ἔυπνησε στὶς διάφορες φυλές, πὺν κατοικοῦν τὶς Ἰνδίες, τὴν τάσιν γιὰ τὸν ἀδελφικὸν αὐτὸν συνασπισμό. Κάθε φορὰ, πὺν ἓνας ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας υἱοθετοῦσε κάτι ἀπὸ τὴν ὑψίστη σοφία τῆς Δύσεως—τοῦτο συνέβαινε παρὰ τὴ θέλησιν τοῦ Ἀυτικοῦ Ἑθνικισμοῦ. Ἡ Ἰαπωνία, χάριν στὸ ὅτι κατώρθωσε νὰ μὴν ὑποκύψει σ' αὐτόν, μπόρεσε νὰ οἰκαιοποιηθεῖ πληρέστατα ὅλα τὰ ἀγαθὰ

τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Ἴσως, μάλιστα καὶ ἡ Κίνα, τῇ ὁποίας ἡ ἠθικὴ καὶ φυσικὴ ζωὴ εἶχε τόσο βαθειὰ πληγωθεῖ ἀπὸ τὸν Ἑθνικισμὸν αὐτόν, νὰ κατορθώσῃ νὰ προσπορίσθῃ κάποια ὠφέλῃ ἀπὸ τὶς ἀνώτερες ἐπιστῆμες τῆς Δύσεως, ἐφόσον ὁ Ἑθνικισμὸς δὲν τὴν ἐμποδίσῃ στὸ δρόμῳ της. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς, ποὺ ἡ Δύσις κάλεσε τὴν Περσίαν νὰ ξυπνήσῃ ἀπὸ τὸν μακραίωνα ὕπνῳ της, μὰ ὁ Ἑθνικισμὸς τὴν καταπίεσε καὶ τὴν ἀνάγκασε νὰ σωπάσῃ. Τὸ αὐτὸ φαινόμενο παρουσιάζεται καὶ στὴν Ἀμερικὴ : ἐδῶ εἶναι ὁ φιλόξενος λαὸς καὶ ὅχι τὸ ἔθνος, ποὺ ὑποδέχεται μ' ἓνα τέτιον τρόπο τὸν Ἀνατολίτη ἐπισκέπτη, ὥστε κείνος νὰ νιώθῃ ταπεινωμένο τὸν ἑαυτό του, ὡς ἀντιπρόσωπο τῆς πατρίδος του.

Ἐμεῖς στίς Ἰνδίες ὑποφέρουμε πολὺ ἀπὸ τὴ διαφορὰ αὐτὴ μεταξὺ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἐθνικισμοῦ τῆς Δύσεως. Τὰ ἀγαθὰ τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ μᾶς τὰ παρέχει μὲ περιορίσια φειδῶ ὁ ἐθνικισμὸς της. Αὐτὸς προσπαθεῖ νὰ περιορίσῃ στὸ αὐστηρότατο μίνιμουμ τὴν πνευματικὴ τροφὴ μας. Ἡ δὲ παρεχομένη στὸ λαὸ μας ἐκπαίδευσις εἶναι τόσο ἀσήμαντη, ποὺ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ φέρῃ σ' ἀγανάκτηση κάθε ἀνεπτυγμένο Εὐρωπαῖο. Εἶδαμε, ὅτι στίς δυτικὰς χώρας κάνουν τὸ πᾶν γιὰ νὰ δώσουν τὰ μέσα στὸ λαὸ νὰ μορφωθῇ καὶ συγχρόνως νὰ προετοιμαστῇ γιὰ τὸ μεγάλο ἀγῶνα τῆς παγκόσμιας ἀγορᾶς, ἐνῶ ταυτόχρονα στίς Ἰνδίες, τὸ ἔθνος δὲν κάνει τίποτα γιὰ μᾶς, ἀρκοῦμενο μονάχα νὰ μᾶς εἰρωνεύεται γιὰ τὴν ὀπισθοδρομικότητά μας. Ἀφοῦ μᾶς κλείνει ὅλες τὶς πόρτες καὶ περιορίζει τὴν ἐκπαίδευσή μας στὸ μίνιμουμ, τὸ ἀπαραίτητο σὲ μιὰ ξένη κυβέρνησις γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν διαφορῶν μέτρων της, τὸ ἔθνος καθησυχάζει τῇ συνείδησὶ τοῦ, ταπεινώνοντάς μας καὶ δια-

δίδοντας μὲ ἐμπορικὴ πολυπραγμοσύνη καὶ δραστηριότητα γιὰ ἀλήθεια ἀναμφισβήτητη τὴν κυνικὴ διαβεβαίωση, ὅτι ἡ Ἀνατολὴ θὰ μείνῃ πάντα Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύση—Δύση καὶ δὲ θὰ συνεννοηθοῦν ποτέ. Ἄν πρέπει νὰ πιστεύουμε τὴ μομφή, ποὺ μᾶς ἀποδίδει μὲ τόσο χλευασμὸ ὁ δυτικὸς διδάσκαλος, ὅτι δηλαδή στὸ διάστημα τῶν δυὸ αἰώνων, ποὺ μᾶς κηδεμονεύει, ἀποδειχτήκαμε ὅχι μόνον ἀνίκανοι ν' αὐτοκυβερνηθοῦμε, μὰ καὶ ἀπὸ ἄποψη πνευματικὴ δὲ δείξαμε τὴν παραμικρότερη πρωτοτυπία, πρέπει τάχα νὰ τ' ἀποδώσουμε αὐτὸ στὸ Δυτικὸ πολιτισμὸ καὶ στὴν ἔμφυτη ἀνικανότητά μας νὰ τὸν δεχτοῦμε ἢ στὴν ὑπολογισμένη φειδῶ τοῦ Ἑθνους, ποὺ ἀνέλαβε, σὰν ἐκπρόσωπος τῆς Εὐρώπης, νὰ ἐκπολιτίσῃ τὴν Ἀνατολή; Πῶς ὁ Ἰαπωνικὸς λαὸς ἔχει προσόντα, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς δὲν ἔχουμε, τὸ παραδεχόμεστε προθύμως, μὰ πῶς ἐκ φύσεως τὸ πνεῦμα μας, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ Ἰαπωνικόν, ὕστερεῖ σὲ δύναμη δημιουργικὴ, εἴν' ἀδύνατο νὰ τὸ παραδεχτοῦμε, ἀκόμη καὶ ἂν ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ καταντήσῃ ἐπικίνδυνη γιὰ μᾶς.

Πραγματικὰ ὁ Δυτικὸς ἐθνικισμὸς δὲν ἦταν γιὰ κοινωνικὴ οἰκοδόμησις, γιὰτὶ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς διείπετο πέρα-πέρα ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς πάλης καὶ τῆς ἐπικρατήσεως. Ἐφτάσε τὴν τελειότητα στὴν ὀργάνωσιν τοῦ συστήματός του, μὰ ἔμεινε ξένος σὲ κάθε πνευματικὸ ἰδανικόν. Ἀχόρταγος κατὰ τὸ πνεῦμά του, ἔχει πάντα ἀνάγκη λείας. Δὲ θὰ ἐπιτρέψῃ ποτὲ νὰ μεταβληθοῦν οἱ κυνηγετικὲς ἰδιοκτησίαι του σὲ χώρες πολιτισμέναι. Καί, τὸ κάτω-κάτω, τὰ Ἑθνη τῆς Δύσεως δὲν ἀμιλλῶνται μεταξύ τους παρὰ πῶς νὰ ἐπεκτείνουν πρὸ πολὺ τὰ κυνηγετικὰ τὰς ἰδιοκτησίαις. Νὰ γιὰτὶ ὁ Δυτικὸς ἐθνικισμὸς παρουσιάζεται σὰ φραγμὸς, ὁ ὁποῖος ἐμποδίζει τὴν ἐλεύθερον ἐξάπλωσιν τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ στίς

χωρες, στίς ὁποῖες οἱ λαοὶ δὲν ἔχουν ὀργανωθεί ἀκόμη σὲ Ἑθνη. Ἐπειδὴ ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς εἶναι πολιτισμὸς ἐπι- κρατήσεως, φροντίζει νὰ περιορίζεται ὅσο τὸ δυνατόν στὸν ἑαυτὸ του καὶ μόνο, καὶ δὲν ἔχει καμμιά διάθεση νὰ κάνει προσιτὲς τίς πηγές του σὲ κείνους, ποὺ σημάδεψε γιὰ ἀντι- κείμενα ἐκμεταλλεύσεως.

Μά, παρ' ὅλ' αὐτά, ὁ νόμος τῆς ἀνθρώπινης φύσεως εἶναι νόμος ἠθικός, καὶ συνεπῶς τὸ ἠθικό του μέρος θὰ τιμωρήσει μὲ ἀσφαλῆ καταστροφὴ τὸν ἐγωϊστικὸ πολιτι- σμό, ποὺ τρέφεται εἰς βάρος ἐκείνων, τοὺς ὁποίους δὲ θέ- λει νὰ μυήσει στὰ ἀγαθὰ του. Ἐπειδὴ καλλιεργεῖ τὴ δου- λεία, στερεῦουν βαθμηδὸν οἱ πηγές τῆς ἀγάπης του γιὰ τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ἀδράνεια, στὴν ὁποία καταδικάζει τὰ θύ- ματά του, θὰ πέσει μ' ὅλο τὸ βάρος πάνω σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο, καὶ θαρθεῖ μιὰ μέρα, ποὺ ὅλες οἱ χῶρες, οἱ πιεζόμε- νες σήμερα στὰ ζωτικώτερά τους ζητήματα ἀπὸ τὸν Δυτικὸ ἔθνικισμό, θὰποβοῦν ἐπικίνδυνο φορτίο γι' αὐτὸν καὶ θὰ τ' ἄν σύρουν στὸ βάραθρο. Ὅταν τὸ Κράτος προχωρήσει τόσο πολὺ, ὥστε γιὰ νὰ μείνει ἐλεύθερο στὸ δρόμο του, ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτὸν ὅλα τὰ ἐμπόδια, ἡ θριαμβευτικὴ καὶ νικηφόρος πορεία του δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ καταλήξει σὲ γοργὸ πέσιμο. Τὸ ἠθικό του, ἀσυναίσθητα γι' αὐτὸ τὸ ἴδιο, μέρα μὲ τὴ μέρα ἔξασθενεῖ, κι' ὁ δρόμος πάνω στὸν ὁποῖο τόσο εὐκόλα γλιστρᾷ, γίνεται ὁ μοιραῖος του δρόμος.

Ἀπ' ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ἐθνι- σμὸς τῆς Δύσεως δυὸ μᾶς χάρισε μονάχα : τὴ νομιμό- τητα καὶ τὴν τάξη. Τὴ στιγμὴ, ποὺ ἡ ἐκπαίδευσή μας προ- χωρεῖ τόσο ἀσήμαντα, ποὺ μπορεῖ νὰ παραβληθεῖ μὲ τὸ θρέψιμο μωρῶν μὲ γάλα νερωμένο, κ' οἱ φροντίδες γιὰ τὴν ὑγείαν τοῦ λαοῦ ἔχουν περιοριστεῖ στὸ μίνιμουμ.—

ἀστυνομικὴ ὀργάνωσις στὸν καταδιωκτικὸ κλάδον τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας πῆρε τερατώδεις διαστάσεις καὶ γίνεται αἰσθητὴ στὴν κάθε γωνίτσα τοῦ τόπου μας. Εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴ διατήρησιν τῆς τάξεως. Μὰ παρόμοια τάξη δὲν παρουσιάζεται τάχα σὰν ἓνα ἀγαθὸ ἀρνητικόν; Καὶ τὸ κέλυσος τοῦ αὐτοῦ, ἄλλωστε, εἶναι προσωρισμένον γιὰ τὴν προφύλαξιν τοῦ νεοσσοῦ, ὥσπου νὰ σχηματισθῇ, κι ὅχι γιὰ νὰ διευκολύνει τὸν ἄνθρωπον στὸ πρόγευμά του. Ὁ διοικητικὸς κλάδος μονάχα ἀδρανεῖ καὶ στερεῖται ἀπὸ δημιουργικὴ δύναμις, γιατί εἶναι κᾶτι ἄψυχο. Εἶναι τὸ σφυρὶ τῆς ἀτμομηχανῆς, τὸ τρομερὸ σὲ ὄγκον καὶ δύναμιν, ποὺ παρῆχει μὲν ἀναμφισβήτητη ὠφέλεια, δὲ μπορεῖ ὅμως νὰ δώσει γονιμότητα στὸ ἔδαφος. Κι ὅταν ὁ κλάδος αὐτὸς πετυχαίνει στὸν ἀγῶνα του καὶ μᾶς προσφέρει σὰν ἐπισφράγισμα τῶν τόσων του κόπων τὴν εἰρήνην, δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ ψιθυρίσουμε σιγὰ : « Ἡ εἰρήνη εἶναι καλὴ, μὰ ἡ ζωὴ εἶναι ἀκόμα καλύτερη, γιατί αὐτὴ μονάχα εἶναι τὸ πραγματικὸ δῶρον τοῦ Θεοῦ ».

Ἐξ ἄλλου ἡ παλιά μας κυβέρνησις δὲν εἶχε πολλὰ ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματα τῆς σημερινῆς. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἦταν κυβέρνησις λαοῦ, ὀργανωμένου σ' Ἕθνος, τὸ ὕψος τῆς ἦταν τόσο ἄραιόν, ὥστε ἡ ζωὴ μας μπορούσε εὐκολώτατα νὰ εἰσχωρεῖ ἀνάνευσά του καὶ νὰ προσθέτει τὰ πλοινίδια της. Εἶν' ἀλήθεια, ὅτι τὴν ἐποχὴ αὐτὴν, δοκιμάσαμε πολλὰς πικρίας. Μὰ ξέρουμε ἐκ πείρας, ὅτι ὅταν περπατᾶμε ἐπὶ ὀλῆτοι στοὺς δρόμους, τοὺς χαλίκοςπαρτους, τὰ πόδια μας συνεινίζουσιν μὲ τὸν καιρὸ στίς ἀνωμαλίας, ἐνῶ τὸ παρσικρότερον πετραδάκι, ποὺ θὰ εἰσχωρήσῃ στὸ ὑπόδημά μας, μᾶς στενοχωρεῖ τρομερά. Οἱ κυβερνήσεις τοῦ παραπάνω τύπου εἶναι τὸ ὑπόδημα, ποὺ περιβάλλει σφιχτὰ τὸ πόδι,

κανονίζει τὸ βῆμα μας σύμφωνα πρὸς τὸ αὐστηρὸ σύστημα καὶ δὲν ἀφίνει τὸ πόδι μας νὰ συνειθίσει σὲ τίποτε. Γιὰ τοῦτο, ὅταν ἀνάγεστε στὰ στατιστικὰ δεδομένα σας καὶ συγκρίνετε τὸν ἀριθμὸ τῶν χαλικιῶν, πάνω στὰ ὁποῖα σκόνταφταν πρωτύτερα τὰ πόδια μας, μὲ τὴν ἀσήμαντη ποσότητά τους ὑπὸ τὸ σημερινὸ σύστημα, εἶναι ζήτημα ἂν πλησιάζετε, ἔστω καὶ στὸ ἐλάχιστο, τὴν πραγματικότητα. Γιατὶ δὲν πρόκειται γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐμποδίων, μὰ γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ ἐξωριστοῦ ἀτόμου νὰ τὰ πομακρύνει ἀπὸ τὸ δρόμο του. Ὁ περιορισμὸς αὐτὸς τῆς ἐλευθερίας παρουσιάζει ἀφόρητο κακό, ὅχι τόσο, λόγῳ τῆς ἐκτάσεώς του, ὅσο λόγῳ τοῦ εἶδους τῆς ἐπενεργείας του. Καὶ δὲ μπορούμε ν' ἀφήσουμε νὰ περάσει ἀπαρατήρητη ἡ ὀλοφάνερη ἀντίθεση τοῦ ὅτι ἐνῶ τὸ Λυτικὸ Πνεῦμα βαδίζει κάτω ἀπὸ τὴ σημαία τῆς ἐλευθερίας, ὁ Λυτικὸς Ἐθνικισμὸς σφυρηλατεῖ τὶς σιδερένιες ἀλυσίδες μιᾶς ὁργανώσεως, ἡ ὁποία μὲ τὴν ἀμείλικτη σκληρότητά της ὑπερβαίνει κάθε τι παραπλήσιο, πὺν εἶχε ἐμφανισθῇ στὸ διάστημα τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας.

Τὴν ἐποχὴ πὺν οἱ Ἰνδίες δὲν εἶχαν ἀκόμη περιπέσει ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁργανώσεως αὐτῆς, μπορούσαμε νὰ ἀλλάζουμε τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς μας, καὶ οἱ ἐλπίδες μας γιὰ τὸ μέλλον, πὺν ξανοιγόταν μπρὸς μας ἦταν τόσο πλατειές, ὥστε κάθε δυνατὸς ἄνθρωπος, αἰσθανόταν τὸν ἑαυτό του κύριο τῆς τύχης του. Ὑπῆρχε διαρκῶς ἡ ἐλπίδα ν' ἀναφυοῦν τὰ πιὸ ἀπροσδόκητα γεγονότα καὶ τὸ ἐλεύθερο πένταγμα τῆς φαντασίας τόσο μεταξὺ τῶν κυβερνώντων ὅσο καὶ τῶν κυβερνωμένων, ἐπιδροῦσε στὸ δρόμο τῆς ἱστορίας. Δὲ φανταζόμαστε τὸ μέλλον σὰν ἓνα κατάψυχρο, γκρίζο τοῖχο ἀπὸ βράχους γρανίτινους, πὺν ὑψώνεται ἐμπόδιο στὴν

κάθε ἐξωτερίκευση καὶ στήν ἐξέλιξιν τῶν δυνάμεών μας. Ἐνῶ σήμερα τὸ ἀπελπιστικὸν τῆς καταστάσεώς μας ἔγκειται στὸ ὅτι, οἱ δυνάμεις αὐτὲς καταστρέφονται ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὴν συστηματικὰ προκαλουμένη παράλυσιν. Γιατὶ ὁ κάθε ἄνθρωπος, σὲ χώρα μὴ ὀργανωμένη ἐθνικιστικὰ, βρίσκεται αἰχμάλωτος τοῦ ξένου Ἑθνους, διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄγρυπνὴν ἐπίβλεψίν του, μὰ ἡ ἐπίβλεψις αὕτη εἶν' ἐπίβλεψις μηχανῆς, στήν ὁποία εἶναι ἄγνωστη ἡ ἀνθρωπιστικὴ συγκατάβασις καὶ τὸ προσὸν νὰ ξεχωρίζῃ τὰ ἄτομα. Φτάνει μιὰ ἐλαφρὴ πίεσις τοῦ κουμπιοῦ καὶ τὸ θηρίον γίνεται προσεκτικὸν καὶ τότε ἀπὸ τὸ νεκρὸν του βλέμμα, ποὺ φτάνει παντοῦ, δὲ μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ κανένας ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι διατελοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. Καὶ στὸ παραμικρὸν στρίψιμον τῆς βίδας, ὁλόκληρος ὁ πληθυσμός, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ νιώθουν πῶς δυνατὰ τὸ ἀποπνιχτικὸν σφίξιμον τῆς σιδερένιας ἀγκυαλίας, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ἔχουν γλυτωμὸν οὔτε στὸν τόπον οὔτε ὅπουδήποτε ἄλλου.

Αὕτη ἡ ἀκατάπαυστος πίεσις τοῦ ἄψυχου ἐπὶ τοῦ ζωντανοῦ—νὰ ἡ πηγὴ τοῦ μαρτυρίου καὶ τῶν στεναγμῶν τοῦ σύγχρονου κόσμου. Ὅχι μονάχα οἱ ὑποταγμέναι φυλές, μὰ καὶ ὅλοι σεῖς, ποὺ θεωρεῖτε τὸν ἑαυτὸν σας ἐλεύθερον, θυσία. Ζετέε καθημερινὰ τὴν ἐλευθερίαν σας καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν σας στὸ βωμὸν τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ ζήτε μέσα στήν πνιγερά, τὴν δηλητηριασμένην ἀτμόσφαιραν τῆς δυσπιστίας, τῆς πλεονεξίας καὶ τοῦ τρόμου, ποὺ ἔχει ἀπλωθεῖ στήν οἰκουμένην.

Εἶδα μὲ τὰ μάτια μου στήν Ἰαπωνίαν, πῶς ἕνας ὁλόκληρος λαὸς θεληματικὰ ἐπέτρεψε τὴν πνευματικὴν του ὑποταγὴν καὶ ἄφηκε νὰ περιορίσῃ τὴν ἐλευθερίαν του ἡ κυβερνήσις, ποὺ μὲ ὁλόκληρον σειρὰν ἐκπαιδευτικῶν μέτρων ὁδη-

γεῖ τις σκέψεις του σὲ ὠρισμένη κατεύθυνση, καλλιιεργεῖ τεχνικὰ μέσα του ὠρισμένα αἰσθήματα καὶ παρακολουθεῖ μὲ δυσπιστία κάθε του ἀπόπειρα ν' ἀφοσιωθεῖ στὴν πνευματικὴ του ἀνάπτυξη. Ἡ κυβέρνηση αὐτὴ τὸν ὁδηγεῖ ἀπ' ἓνα στενὸ μονοπάτι, ὅχι στὸν πραγματικὸ του σκοπὸ, μὰ ἐκεῖ, ποὺ θὰ μπορέσει μὲ τὶς συνταγές της, νὰ τὸν μεταβάλει σὲ μιὰ ὁμοιόμορφη μάζα. Κι' ὁ λαὸς πρόθυμα καὶ ὑπερήφανα ὑποτάσσεται σ' αὐτὴν τὴν πνευματικὴ δουλειά, γιατί τὸν διέπει ἡ νοσηρὰ ἐπιθυμία νὰ γίνεи κι' αὐτὸς μηχανή, ἀπ' αὐτές, ποὺ λέγονται Ἑθνος, καὶ νὰ φτάσει στὴν τελειότητα τὶς ἄλλες μηχανές.

Κι' ἂν ρωτήσετε ἓνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς νεοφώτιστους φανατικούς ἐθνικιστὲς ποιοὶ εἶναι οἱ σκοποί, στοὺς ὁποίους ἀποβλέπει, θὰ σᾶς πεῖ : «Ἐφόσον στὸν κόσμον κυριαρχεῖ ἀπεριόριστα τὸ Ἑθνος, δὲν ἔχουμε πιά τὸ δικαίωμα ν' ἀναπτύσσουμε ἐλεύθερα τὴν ἠθικὴ μας ὑπόσταση. Πρέπει νὰ βάλουμε ὅλες μας τὶς δυνάμεις κι' ὅλη μας τὴν προσπάθεια στὴν καταπολέμηση τοῦ κακοῦ αὐτοῦ καὶ θὰ τὸ κατορθώσουμε μόνο ἂν μπορέσουμε καὶ προσαρμοσθοῦμε ὁλοκληρωτικὰ σ' αὐτό. Γιατὶ ἡ μόνη ἀδελφικὴ ἔνωση, ποὺ μπορεῖ νὰ γίνεи στὴν ἐποχὴ μας—εἶναι ἡ ἔνωση τῶν ἀλητῶν».

Τὰ αἷτια, τὰ ὁποῖα ἐπροκάλεσαν τὴν συμμαχίαν Ἰαπωνίας καὶ Ρωσσίας, ποὺ πανηγυρίστηκε μὲ τόση ἐπισημοπτητα τελευταῖα στὴ χώρα τῶν Χρυσανθέμων, ἔγκειται ὅχι σὲ κάποιο ἀνέλπιστο ξύπνημα τοῦ χριστιανικοῦ ἢ τοῦ βουδδικοῦ πνεύματος· ὅχι, ἡ συμμαχία αὐτὴ πραγματοποιήθηκε σύμφωνα μὲ τὸ σύγχρονον σύμβολον πίστεως, καὶ στηρίχτηκε πάνω σὲ βάσεις στερεές, στὴν ἀλληλοὑποστήριξη δηλαδὴ σὲ περίπτωσιν ἐπιθετικοῦ πολέμου κατὰ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Πρέπει νὰ κατανοηθῇ, ὅτι περιγράφουμε ἐδῶ τὸ Ἕθνος, ὅπως πραγματικὰ εἶναι καὶ τὸ μόνο μᾶθημα, ποὺ μποροῦν ν' ἀποκομίσουν ἀπὸ τὴ μελέτη αὐτὴ οἱ λαοί, εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ἐντείνουιν ὅλες τὶς φυσικὰς, τὶς πνευματικὰς καὶ τὶς ἠθικὰς δυνάμεις τοὺς γιὰ νὰ ἐπικρατήσουν. Στὴν ἀρχαιότητα ἡ Σπάρτη ἀπέβλεπε ἀποκλειστικὰ στὴν ἀποκτησὴ δυνάμεως πολιτικῆς καὶ κατώρθωσε νὰ πετύχει τὸ σκοπὸ τῆς εἰς βάρος τῆς φυσικῆς τῆς ὑποστάσεως, τὴν ὁποία ριζικὰ διαστρέβλωσε, ὥσπου στὸ τέλος αὐτὸ ἦταν ἡ καταστροφὴ τῆς.

Δὲ μᾶς παρηγορεῖ ἐν τούτοις ἡ συναίσθησις, ὅτι ὁ ἐκφυλισμὸς τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πάσχει ὁ σύγχρονος κόσμος, παρατηρεῖται ὅχι μόνο στοὺς ὑποταγμένους λαοὺς, μὰ ἐμφανίζεται μὲ μεγαλύτερη δύναμη καὶ σὲ κείνους ἀκόμα, οἱ ὁποῖοι νομίζουν τὸν ἑαυτό τους ἐλεύθερο, γιατί δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅλη τὴ βλαβερότητα τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς καὶ θεληματικὰ ὑποτάσσονται στὴν ἐπίδρασὴ τῆς. Ἄν εἴστε ἕτοιμοι ν' ἀνταλλάξετε τὰ ζωτικὰ σας ἰδεώδη μὲ τὴν ἐπικράτησιν καὶ τὸν πλοῦτο, τοῦτο ἀφορᾷ ἑσᾶς καὶ μπορεῖτε ν' ἀπολαβαίνετε τὸν αὐξανόμενον ὀλοένα πλοῦτον σας, ἐνῶ συγχρόνως χάνετε τὴν ἀνθρώπινή σας ὑπόστασιν. Μὰ δὲ θὰ δώσετε τάχα ποτὲ λόγο γιὰ τὸ ὅτι ὠργάνωσατε καὶ καλλιεργήσατε στὸ κατακόρυφον τὶς ἐγωϊστικὰς ροπὰς ὀλόκληρων λαῶν, παρὰ τὸ ἔργον σας αὐτὸ τὸ θεωρεῖτε ἀκόμα ἄξιο παντὸς ἐπαίνου ; Σὰς φωτῶ, ὑπάρχει τάχα σ' ὀλόκληρην τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ στίς πιὸ ζοφερὰς τῆς ἀκόμα περιόδους, φρικτότερον πρᾶγμα ἀπ' αὐτὸν τὸν ἐγκληματικὸν Ἐθνικισμόν, ποὺ ἔμπηξε τόσο βαθειὰ τὰ νύχια του στὸ ζωντανὸ σῶμα τοῦ κόσμου καὶ ἐντείνεται

ὅλη του τὴν προσοχὴ στὸ πῶς νὰ μὴν ἐξασθενήῃ οὔτε στιγμή ἡ δύναμη τῶν νυχτῶν αὐτῶν;

. Λαοὶ τῆς Δύσεως, σεῖς ποὺ γεννήσατε αὐτὸ τὸ τέρας, φαντάζεστε τάχα ὅλη τὴν ἀπεγνωσμένη ἀγανάκτηση, κείνων οἱ ὅποιοι ἔπесαν θύματα τοῦ ἀφηρημένου αὐτοῦ φαντάσματος, ποὺ παρήγαγε ἡ ὀργανωτικὴ ἱκανότης τοῦ ἀνθρώπου ; Μπορεῖτε τάχα νὰ μπεῖτε στὴ θέση τῶν λαῶν, τῶν καταδικασμένων στὴν αἰώνια ἀπώλεια τοῦ πραγματικοῦ ἀνθρωπισμοῦ τους, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνο προσβάλλονται διαρκῶς στὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπειά τους, μὰ κ' εἶναι ὑποχρεωμένοι σ' ἐπίμετρο νὰ ψάλλουν ὕμνους γιὰ τὴ δόξα τοῦ μηχανήματος, ποὺ κατάντησε νὰ παίζει τὸ ρόλο τῆς θείας Προνοίας γι' αὐτούς ;

Δὲν παρατηρήσατε τάχα, ὅτι ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ὑπάρχει τὸ Ἕθνος, ὅλος ὁ κόσμος τρέμει μπροστά του, σὰ μπροστά σὲ κάποιον φορικτὸ φάντασμα ; Στὴν κάθε σκοτεινὴ γωνίτσα τρέμουν τὴν ἐμφάνιση τῆς κρυμμένης μοχθηρίας του καὶ κεῖ, ὅπου δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουν, οἱ ἀνθρώποι φοβοῦνται τὸν ἥσυχιο του· οἱ γείτονές του ὅλοι τρέμουν. Κ' ἡ κατάστασις αὐτὴ ξυπνάει ὅλα τὰ κακὰ ἔνστικτα, τὰ ὅποια λαμβάνουν στὴν ἀνθρώπινη φύση. Ὁ ἀνθρώπος κατάντησε νὰ μὴν αἰσχύνηται σχεδὸν πιά γιὰ τὴν ἀνηθικότητά του. Καὶ θεωρεῖ κατόρθωμα κάθε πονηρὴ ἐπιπόνηση. Οἱ πανηγυρικὲς ὑποσχέσεις του, ὅσο ἐπίσημες κι' ἂν εἶναι, παίρνουν γι' αὐτὸν τὴ σημασίαν γελοίας φάρσας. Τὸ Ἕθνος, μὲ ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ σύμβολα τῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς ἐπικρατήσεως, τίς σημαῖες του καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ὕμνους, τίς ἱερόσυλές προσευχὰς στοὺς ναοὺς καὶ τὸν κενόδοξο θόρυβο τῆς πυροτεχνικῆς γλώσσας τῶν πατριωτικῶν του ρητόρων,—δὲν μπορεῖ ν' ἀπαλείφει τὸ γε-

γονός, ὅτι εἶναι τὸ μεγαλύτερο κακὸ γιὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτό του, ὅτι ὅλα τὰ αὐστηρὰ προφυλακτικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα λαβαίνει, στρέφονται ἐναντίον του καὶ ὅτι κάθε ἐμφάνιση καινούργοι Ἔθνους γεννάει μέσα του τρομερὰν ἀνησυχία.

Ἡ μόνη του ἐπιθυμία εἶναι νὰ ἐκμεταλλευτεῖ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων του καὶ μόνων, τὴν ἀδυναμία ὅλου τοῦ ὑπόλοιπου κόσμου κί' ὡς πρὸς αὐτὸ θυμίζει τὰ ἔντομα, τὰ ὁποῖα γεννοβολοῦν πάνω σὲ ξένους ὀργανισμούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπορροφοῦν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ζωτικότητος καὶ τῆς χρησιμότητος. Γιὰ τοῦτο τὸ Ἔθνος εἶναι πάντα ἔτοιμο νὰ χύσει τὸ φαρμακερὸ τοῦ ὑγροῦ στὰ ζωτικὰ ὄργανα τῶν ἄλλων λαῶν, ποὺ δὲν ἔχουν ὀργανωθεῖ σὲ Ἑθνη, κ' ἐπομένως εἶναι ἀνυπεράσπιστοι. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ Ἀσία κινοῦσε πάντα τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑθνους. Ἡ ἀπέραντη Κίνα μὲ τὴν ἀρχαίαν τῆς σοφίαν καὶ τὸν ιδιόρρυθμό της πολιτισμό, καὶ τὴν πειθαρχημένην ἐργατικότητα διήγειρε, σὰ λαχταριστὸ κομμάτι, ὅλα τὰ ἀρπακτικὰ ἔνστικτα τοῦ Ἀυτικοῦ Ἑθνους. Κι' ὁ Ἀυτικὸς Ἑθνικισμὸς—αὐτὸ τὸ γνήσιο παιδί τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης καὶ τοῦ σύγχρονου ἐγωῖσμοῦ—ποὺ δὲ λαθεῖναι ποτὲ ὅπου κι' ἂν σημαδέψει, βύθισε τὰ μακρὰ νύχια του στερεά, στὸ σῶμα της.

Ἡ θλιβερὴ προσπάθεια τῆς Κίνας ν' ἀποτινάξει πᾶνωθὲ της ὅλες τὰς παλιὰς της ἀνθρωπιστικὰς παραδόσεις καὶ τὰ κοινωνικὰ της ἰδεώδη καὶ νὰ διαθέσει τὰπομεινάρια τῶν δυνάμεών της στὴν προσαρμογὴ της στὶς σύγχρονες ἀπαιτήσεις, συναντᾷ στὸ κάθε βῆμα ἐμπόδια ἀπὸ μέρους τοῦ Ἑθνους. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σφίγγει ὀλοένα πιὸ δυνατά, γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Κινέζικου κήτους, τὴ θηλειὰ τῶν οἰκονομικῶν ὑποχρεώσεων, προσπαθώντας νὰ τὸ τρα-

βήξει στήν ξηρά καὶ νὰ τὸ κατακομματιάσει κ' ὕστερα νὰ πᾶει στοὺς ναοὺς καὶ νὰ ψάλλει πανηγυρικὰς δοξολογίας, εὐχαριστώντας τὸ Θεό, πὺν δὲν ἐπέτρεψε πλάϊ σ' ἓνα μεγάλο κακὸ νὰ φυτρώσει κι' ἄλλο ἓνα, πὺν ἡ παρουσία του ἴσως νᾶταν ἐπικίνδυνη γιὰ τὸ πρῶτο. Καὶ γιὰ ὅλ' αὐτὰ οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Δυτικοῦ Ἐθνικισμοῦ ἀπαιτοῦν εὐγνωμοσύνη ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ φαντάζονται ὅτι ἔχουν τὸ δικαίωμα αἰῶνια νὰ ἐκμεταλλεύονται ὁλόκληρον τὸν κόσμον, ἀναγκάζοντάς τον νὰ τοὺς ἐξυμνεῖ διαρκῶς καὶ νὰ τοὺς ἀποκαλεῖ τὸ ἄλλας τῆς γῆς, τὸ στολίδι τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῇ θείᾳ εὐλογίᾳ, πὺν κατέπεσε μ' ὅλη τὴ δύναμιν στὶς ἀπροσπάτευτες κεφαλὰς τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δὲ βρέθησαν ὠργανωμένοι σὲ Ἕθνος.

Ξέρω πολὺ καλὰ τὶ συμβουλὴ θὰ μοῦ δώσετε. Θὰ πεῖτε : «Γενῆτε καὶ σεῖς Ἕθνος καὶ ἀμυνθῆτε κατὰ τῶν ὑπερβασίων, πὺν διαπράττει εἰς βάρος σας ὁ Δυτικὸς Ἐθνικισμός». Μὰ μπορῶ τάχα ἐγὼ νὰ δεχτῶ τὴ συμβουλὴ αὐτή ;

Αὐτὴ τὴ συμβουλὴ πρέπει νὰ δίνει τάχα ἓνας ἀνθρώπος στὸν ὅμοιό του ; Εἶναι ἀπαραίτητο τάχα αὐτό ; Θὰ σᾶς πίστευαν εὐχαρίστως ἂν λέγατε : «Διορθωθεῖτε, γενῆτε πιὸ δίκαιοι, πιὸ εἰλικρινεῖς στὶς σχέσεις σας πρὸς τοὺς ἄλλους, μειριάστε τὴν πλεονεξίαν σας, ἐξυγιάνετε τὴ ζωὴ σας, ἀπλοποιήσατέ την κι' ἀποδείχτε ἐμπράκτως ὅτι πιστεύετε στὴν ἀνώτερη ὄντοτητα τοῦ ἀνθρώπου». Θὰ τολμήσετε ὅμως τάχα νὰ πεῖτε, ὅτι γιὰ σᾶς τὸ πολυτιμώτερον εἶναι, ὅχι τὸ πνεῦμα μὰ ὁ νεκρὸς μηχανισμὸς καὶ ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαορτᾶται ἀπὸ τὸ βαθμὸ τῆς τελειότητος, πὺν μπορεῖ νὰ φτάσει στὴν τέχνη τῆς προσαρμογῆς του στὸ ρυθμὸ τῆς νεκρῆς μηχανῆς ; Θὰ τολμήσετε τάχα

νὰ ὑποστηρίξετε ὅτι τὸ Ἕθνος πρέπει διαρκῶς νὰ πολεμάει ἐναντίον τῶν ὁμοίων του ; Ἰσχυρίζεστε ὅτι τὰ Ἕθνη θὰ καταλήξουν σὲ μιὰ συμφωνία, γιὰ νὰ πετύχουν τὴν ἀμοιβαία ἐξασφάλισή τους, συμφωνία, ἡ ὁποία κατὰ βάθος θὰ στηρίζεται ἀποκλειστικὰ στὸν ἀμοιβαῖο φόβο. Μὰ ποῦ εἶναι μέσα στὴ συμφωνία αὕτῃ τῶν ἀτμομηχανῶν ἡ ψυχὴ, μὲ τὴ συνείδησή της, μὲ τὸ Θεό της ; Καὶ τί θαπογίνει τὸ μεγάλο κείμενο τμήμα τοῦ κόσμου, ἐναντίον τοῦ ὁποίου δὲ θὰ διστάσετε νὰ ἐπιτεθῇτε ; Τὸ μόνο, πὺν σώζει ἀκόμη, ὁπωσδήποτε τίς χῶρες οἱ ὁποῖες δὲν ἔχουν ὀργανωθεῖ σὲ Ἕθνη, ἀπὸ τὴν ἀχόρταγῃ πλεονεξία τοῦ σιδηρορρυγείου, τοῦ σφυριοῦ καὶ τοῦ τρυπανιοῦ εἶναι ἡ ἀντιζηλία τῶν διαφόρων Δυνάμεων. Ὅταν ὅμως αὐτὲς ἐνωθοῦν σὲ ὀργανωμένη μονάδα, γιὰ νὰ κορέσουν μὲ μιὰ κοινὴ προσπάθεια ὅλη τους τὴν πλεονεξία ἀπὸ πολιτικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἄποψη, πέστε μου, ποῖα ἔστω καὶ μικρὴ ἐλπίδα σωτηρίας ἀπομένει σὲ ὅλους ἐκείνους, πὺν ἔζησαν καὶ δοκιμάστηκαν, πὺν ἀγάπησαν καὶ λάτρεψαν, σὲ κείνους, πὺν πέρασαν τίς μέρες τους παραδομένοι σὲ στοχασμοὺς καὶ εἰρηνικὰ ἔργα καὶ πὺν τὸ μόνο τους ἔγκλημα ἔγκειτο στὸ ὅτι δὲ βρέθησαν ὀργανωμένοι σὲ Ἕθνος ;

Μὰ θὰ μοῦ πεῖτε, αὐτὸ δὲν εἶναι σπουδαῖο, γιατί ὁποῖος δὲ μπορεῖ νὰντισταθεῖ, πρέπει νὰ καταστραφεῖ—αὐτὸς εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος. Ὁχι, ἐν ὀνόματι τῆς δικῆς σας πάλι σωτηρίας σᾶς λέω : πρέπει νὰ ζήσουν κι' αὐτοὶ—αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος τῆς ἠθικῆς ἀλήθειας. Στὴν ἐποχὴ μας μιὰ παρόμοια δὴλωση—εἶναι μεγάλῃ τόλμη, μὰ ἐγὼ πάντως ἐπιμένω, ὅτι κόσμος ὁ ἀνθρώπινος—εἶναι κόσμος ἠθικός, ὄχι γιατί ἀποφασίσουμε τυφλὰ νὰ τὸ παραδεχόμεστε αὐτό, μὰ γιατί ἔτσι εἶναι πραγματικὰ κ' ἐπομένως εἶναι ἐπικίνδυνον ν' ἀγνοοῦμε

αὐτὴν τὴν ἀλήθεια. Ὁ ἠθικὸς νόμος τῆς ἀνθρωπότητος δὲ μπορεῖ νὰ ἔχει διάφορες σημασίαι· στίς διάφορὰς μερίδας. Δὲ μπορεῖτε σπῖτι σας νὰ τιμωρεῖτε αὐστηρὰ τὴν καταστρατήγησίν του κ' ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς πατρίδος σας νὰ τοῦ ἀποδίδετε τὴ σημασία, ἣ ὁποία σᾶς συμφέρει γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀχαλιναγώγητων ἐνστίκτων σας. Δὲ νιώσατε τάχα ἀκόμα τὴ σκληρὴ αὐτὴ ἀλήθεια, μήτε τώρα, ποὺ ὁ ἀμείλικτος πόλεμος ἔχωσε τὰ νύχια του βαθειὰ στὰ σπλάχνα τῆς Εὐρώπης καὶ μεταβάλλει σὲ στάχτη τοὺς θησαυροὺς της καὶ σὲ νεκροταφεῖα τὶς ἀπέραντες πεδιάδες της ;

Θὰ ρωτήσετε μὲ ἀπορία τί ἐγκλημα διέπραξε ἡ Εὐρώπη γιὰ νὰ καταδικαστῇ σὲ μιὰ τόσο βαρεῖα τιμωρία ; Ἡ ἀπάντησις εἶναι, ὅτι ἡ Δύσις πίεζε συστηματικὰ κάθε ἐκδήλωση τῆς ἠθικῆς της ὑποστάσεως γιὰ νὰ ἐδραιώσῃ τὰ θεμέλια τῶν τερατωδῶν ὁργανώσεων τῆς σκοτεινῆς ἐπικρατήσεως. Ἡ Δύσις ταπείνωσε πάντα τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄτομον ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐκπροσώπου ὀρισμένου ἐπαγγέλματος.

Ὁ ἀπλὸς καὶ μὴ διεφθαρμένος ἀκόμη Εὐρωπαῖος τοῦ μεσαίωνος, πλημμυρισμένος ἀπὸ δυνατὰ πάθη ἀποζητοῦσε τὴν κατασίγασίν του στυγεροὺς πολέμους καὶ σὲ διάφορες περιπέτειες. Σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς ἐποχῆς τῆς τρυχιμιάδους μὰ γεμάτης δύναμις νιότης του, δέχτηκε τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον σιγὰ-σιγὰ τὸν διεμόρφωσεν σὲ ἀκέραιον ἠθικὸν ἄτομον. Ὅλο τὸ πραγματικὸν—ἀνθρωπιστικὸν ἠθικὸν μεγαλεῖο της ἡ Εὐρώπη τὸ ὀφείλει στὴν ἐκπαιδευτικὴ αὐτὴ ἐποχὴ, ποὺ καθυπόταξε στὴν αὐστηρὴν της πειθαρχίαν τὸν σχετικὰ ἀγνὸν τότε ἄνθρωπον.

Ἀργότερα ἔρχεται ὁ αἰὼν τῆς διανοίας, ὁ αἰὼν τῆς ἐπιστήμης. Εἶναι γνωστό, ὅτι ἡ διάνοια, εἶναι ἀπρόσωπη

ἐκ γενετῆς. Ἡ πνευματικὴ ὑπαρξὴ μας ἀποτελεῖ ἓνα ἀδι-
αίρετο σύνολο μὲ τὴν ὕλική μας τοιαύτη, μὰς ὁ νοῦς μπο-
ρεῖ ν' ἀπαρνηθεῖ τὸ σῶμα καὶ τότε μονάχα θὰ μπορέσει
ἐλευθερὰ νὰ φτερουγίσῃ στὸν κόσμον τῆς σκέψεως. Ἡ διά-
νοιά μας εἶναι ὅπως ὁ ἀσκητής, ὁ ὁποῖος δὲ φορεῖ τίποτε,
ὁ ὁποῖος δὲ δέχεται τροφή, δὲν ξέρει ὕπνο, δὲν ἔχει ἐπιθυ-
μίες, δὲ δοκιμάζει μήτε ἀγάπη, μήτε μῖσος, μήτε συμπόνια
γὰρ τὶς ἀνθρώπινες ἀτέλειες. Ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὰ περα-
στικά συμβάντα τῆς ζωῆς, μένει παραδομένος στὸ δρόμο
τῶν στοχασμῶν του. Μελετᾷ ὡς τὴ ρίζα, τὸ κάθε τί, γιατί
ὅλα τοῦ εἶναι ἀδιάφορα. Ὁ φιλόλογος, ἐνδιαφερόμενος
ἀποκλειστικὰ γὰρ τὶς ρίζες τῶν λέξεων, ἀγνοεῖ τὴν ποίησιν.
Δὲν ἀποζητάει τὴ ζωντανὴ πραγματικότητα, μὰ ὠρισμέ-
νους νόμους. Κι' ἀνακαλύπτοντας τοὺς τελευταίους αὐτοὺς,
μπορεῖ νὰ διδάξῃ τοὺς ἄλλους. Ἡ ἰδιότητα αὕτη τῆς δια-
νοίας, παρουσιάζει μιὰ δύναμη ὠφέλιμη, ποὺ ἀνταποκρί-
νεται σὲ ὠρισμένες ἀνθρώπινες ἀνάγκες.

Ἡ ζωντανὴ ὁμῶς πραγματικότης εἶναι ἡ ἁρμονικὴ
συνένωση εἰς ἓν, ὅλων τῶν ἰδιοτήτων. Καὶ φτάνει νὰ κοπῇ
τὸ συνδετικὸ νῆμα γὰρ νὰ σκορπιστοῦν δεξιὰ κι' ἀριστερὰ
καὶ ν' ἀρχίσουν πόλεμο ἀναμεταξύ τους καὶ νὰ χαθεῖ ἀμέσως
κι' αὐτὸς ὁ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεώς των. Τὰ διψασμένα
Κράτη προσπαθοῦν τότε νὰ ὑποτάξουν τὸ ἀλληλομαχοῦντα
αὐτὰ στοιχεῖα καὶ μὲ τὴ βία νὰ τὰ καθοδηγήσουν ἀπὸ στε-
νοὺς ὁχετοὺς καὶ νὰ τὰ συμμορφώσουν κατάλληλα γὰρ τὴν
ἱκανοποίηση τῶν ἐξαιρετικῶν ἀναγκῶν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὑπάρχει κάποιον μεγαλεῖο σ' αὐτὴν τὴν ἱκανοποίηση
τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν. Ἐξασφαλίζει στὸν ἀνθρωπο-
ἐλευθερία ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ τοῦ
δίνει τὴν ἐπικράτησιν στὸν τόπον καὶ στὸ χρόνο. Μπορεῖ στὸ

σημνιομώτερο χρονικό διάστημα νά πραγματοποιήσῃ ὅποια-
δήποτε ἐνέργεια καί μὲ τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ὠφέλεια
γί' αὐτὸν νά κυριέψῃ μεγάλη ἔκταση. Χάρη σ' αὐτὸ μπο-
ρεῖ εὐκολώτατα νά ὑπερσκελίσῃ ἐκείνους, ποὺ ζοῦν σὲ
κόσμο κινούμενο σχετικῶς βραδύτερα κι' ἀποβλέπουν μὲ λι-
γώτερη ἔνταση στὴν ἐκμετάλλευση τῆς ἐκτάσεως.

Ἡ ἐπικράτηση αὐτὴ τῆς Ἀεχμῆς προχωρεῖ ἀλματικά.
Κ' ἐπειδὴ εἶναι κάτι ἐντελῶς χωρισμένο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο,
θα ξεπεράσῃ πολὺ γρήγορα τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνάπτυξη,
γιατὶ ἡ προσοχὴ τοῦ ἡθικοῦ ἀνθρώπου κατευθύνεται πάντα
στὰ ρεαλιστικὰ φαινόμενα κι' ὄχι μονάχα στὸν ἀπρόσωπο
κι' ἀφηρημένο νόμο τους.

Γιὰ τοῦτο, ὅταν ἡ ἀνάπτυξη τῆς πνευματικῆς καὶ φυσι-
κῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου ξεπερνάει σημαντικὰ τὴν ἀνά-
πτυξη τῆς ἡθικῆς του δυνάμεως, ὁ ἄνθρωπος καταντᾷ ἡ γε-
λοιογραφία τῆς στρουθοκαμήλου, ποὺ τὸ κεφάλι της ἐξέχει τό-
σο ἀσίμμετρα ἀπὸ τὸ κορμί, μὲ τὸ ὁποῖο ἐνώτεται μὲ μιὰ λεπτὴ
γραμμὴ. Τὸ ἀχόρταγο αὐτὸ κεφάλι μὲ τὶς ἰσχυρὲς τοὺς σια-
γόνες καταβρόχθισε ὅλες τὶς κορυφὰς τῶν δέντρων, μὰ ἡ
τροφὴ φτάνει πολὺ ἄργα, στὰ πεπτικά ὄργανα, καὶ γιὰ τοῦτο
ἡ καρδιὰ κατάντησε ἀναιμική. Μά, φαίνεται, ὅτι κ' ἡ ἴδια
ἡ Δύση ἀγνοεῖ μακαρίως ὅλη τὴ δυσαρμονία, ποὺ βασι-
λεύει γύρω της. Ἡ καταπληκτικὴ αὔξηση τῆς οἰκονομικῆς
τῆς εὐεξίας ἔχει ἀπορροφήσῃ ὀλοκληρωτικὰ τὴν προσοχὴ
της. Κ' ἔχει κυριευθεῖ ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὴ δίψα τῆς διαρκοῦς
ἐπιτυχίας σ' αὐτὴν τὴν κατεύθυνση. Ὁ ὀπτιμισμὸς τῆς λο-
γικῆς της ἐξαρτᾷ τὴν οἰκονομικὴ της εὐημερία ἀπὸ τὴν
ἐξάπλωση τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου κι' ὁραματίζεται
ἀφάνταστες μελλοντικὰς ἐπιτυχίας. Εἶναι ἀρεκετὰ ἐπιπόλαια
γιὰ νά πιστέψῃ ὅτι τὸ «**αὔριο**» δὲ θὰ διαφέρει κατὰ τίποτε

ἀπὸ τὸ «*σήμερον*», ἂν δὲ λογαριάσει κανεὶς τὶς εἴκοσι τέσσερις ὥρες, πὺν πέρασαν. Δὲν τὴν τρομάζει τὸ αὐξανόμενον ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα χάσμα, πὺν ξεχωρίζει τὶς ὑπὲρπληρεῖς ἀποθῆκες τῆς, ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα, πὺν πεινάει. Διαφεύγει τὴ λογικὴ τῆς, ὅτι βαθειά, κάτω ἀπὸ τὰ ἀτέλειωτα στρώματα τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀφθονίας κυοφορεῖται ὁ τρομερὸς σεισμός, ὁ ὁποῖος θὰ φέρει τὴν ἰσορροπία στὸν ἠθικὸ κόσμον καὶ πὺν μιὰ ὠραία πρωία τὸ χάσμα τοῦ πνευματικοῦ κενοῦ θὰ καταπιεῖ ὅλ' αὐτὰ τὰ θησαυρισμένα ὕλικά ἀγαθὰ, τὰ μάταια καὶ τιποτένια.

Ἡ πραγματικὴ ἀξία τοῦ ἀκέραιου ἀνθρώπου ἔγκειται ὄχι στὴ δύναμή του, μὰ στὴν ἠθικὴ του τελειότητα. Γιὰ τοῦτο, ἂν θέλετε νὰ τὸν μεταβάλλετε σὲ ἐνσάρκωση τῆς δυνάμεως μονάχα, πρέπει, ἀναγκαστικά, νὰ περιορίσετε ὅσο τὸ δυνατόν τὴν ψυχὴ του. Μὰ ἂν εἴμαστε ἀνθρώποι πραγματικά ἠθικά ἀκέραιοι, δὲν πρέπει νὰ πιανόμαστε ἀπὸ τὸ λαιμό· ἐναντίον τούτου ἐξανίστανται τὰ κοινωνικά μας ἔνστικτα καὶ οἱ ἠθικὲς μας παραδόσεις. Γιὰ νὰ μὲ ἀναγκάσουν ἑμένα νὰ σκοτώσω ἀνθρώπινα ὄντα, πρέπει μὲ κάποιον τρόπο νὰ παραμορφώσουν τὴν ἀκεραιότητα τῆς ἀνθρώπινης ὑποστάσεώς μου, οὕτως ὥστε ἡ θέλησή μου ν' ἀποθάνει, ὁ νοῦς μου νὰ παραλύσει καὶ οἱ κινήσεις μου νὰ μηχανοποιηθοῦν. Μόνο πάνω στὴ βάση μιᾶς παρόμοιας ἀποσυνθέσεως τοῦ ἀκέραιου ἀνθρώπου, γεννιέται αὐτὴ ἡ ἀφαίρεση, αὐτὴ ἡ καταστρεπτικὴ δύναμη, πὺν δὲν θ' ἄχει πιά τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὴν πραγματικὴ ἀνθρώπινη φύση καὶ γιὰ τοῦτο δὲ θὰ βραδύνει νὰ γίνῃ βάρυς—κτηνώδης. Ἄν ὅμως ἀποσπάσετε τὸν ἀνθρωπο ἀπὸ τὸ φυσικὸ του περιβάλλον, ἀπὸ τὴν πολυσύνθετη κοινωνικὴ του ζωὴ μὲ τὰ καθήκοντά της καὶ ὅλη τῆς τὴν ἀφθο-

νία τῆς ὁμορφιᾶς καὶ τῆς ἀγάπης, θὰ χαθοῦν μονομιᾶς ὅλα τὰ συστατικά του στοιχεῖα. Καὶ τότε ἀμέσως θὰ μπορέσετε νὰ τὸν μεταβάλλετε σ' ἓνα μέρος τοῦ τροχοῦ τῆς πελώριας μηχανῆς, τῆς ὁποίας μόνος περιορισμὸς εἶναι νὰ δημιουργεῖ, σ' ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ἀπέραντο περιθώριο, ὑλικά ἀγαθὰ. Ἀπὸ τὸ δέντρο, τὸ διαμελισμένο σὲ καυσό-ξυλα, βγάζει κανεὶς φωτιά, μὰ δὲν ἀπολαβαίνει ποτὲ μήτε λουλούδια, μήτε καρπούς,

Ἡ συστηματικὴ αὐτὴ ἀπονέκρωση τῆς ἠθικῆς ἀρχῆς ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει ἤδη πραγματοποιηθεῖ στὸ στάδιο τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς πολιτικῆς. Ἡ μηχανικὴ ἐνέργεια γέννησε, ὥστερ' ἀπὸ ἀφάνταστες ὁδύνες, αὐτὸ τὸ τέρας, τὸ προικισμένο μὲ καταπληκτικὴ δύναμη κ' ἐξαιρετικὴ ἀδυναμία, πὺν ἡ Δύση βάπτισε Ἑθνος. Εἶπα παραπάνω, ὅτι τὸ Ἑθνος, ὄντας ὄν ἀφηρημένο, πέρασε κατὰ πολὺ στὴν ἀνάπτυξιν τὸν ἀνθρώπου, ὡς ἄτομο ἠθικό. Ἐχοντας συνείδηση φαντάσματος καὶ μιὰ τελειότητα ἀναίσθητον αὐτομάτου ὁδηγεῖ σὲ καταστροφές, οἱ ὁποῖες, ὡς πρὸς τὰ ἄγρια ἀποτελέσματά τους, ξεπερνοῦν τὶς πιὸ τρομερὲς ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστειῶν. Καὶ ἔχει γιὰ ἀποτέλεσμα τὴν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δυσπιστία, πὺν ὅπως ἡ τσινκνίδα, προξενεῖ διαρκῶς κνισμὸ σ' ὅλο τὸ κορμὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ. Ἡ κάθε χώρα, βυθίζει τὰ δίκτυα τῆς κατασκοπείας της στὰ θολὰ νερὰ τῆς ἄλλης καὶ προσπαθεῖ νὰ πιάσει τὰ ἀπαίσια ξένα μυστικά, πὺν γεννήθηκαν στὰ τέλματα τῆς διπλωματίας. Κ' ἡ σκοτεινὴ αὐτὴ δουλειὰ δὲν εἶναι τάχα ἰσοβάθμια μὲ τὴν κλεψιά, τὸ φόνο, τὴν προδοσίαν κ' ὅλα τὰ ἄλλα ἀποκρουστικά ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα γεννιοῦνται στὰ ἔγκατα τῆς βαθύτατης διαφθορᾶς ; Κ' ἐπειδὴ στὴ συνείδηση κάθε Ἑθνους, βαρβαίνουσιν οἱ ἴδιες του κλεψιές, ἀπάτες, καὶ προ-

δοσίεις, γὰρ τοῦτο στήν μεταξύ τῶν διαφορῶν Ἑθνῶν συναναστροφή δὲ μπορεῖ, παρὰ νὰ θάλλει ἡ δυσπιστία καὶ ὁ φθόνος, ἡ δὲ διεθνὴς ἠθική, καὶ ἡ αἰδώς, καταντάει ἀναιμική, σὲ βαθμὸ ἀξιοθρήνητο. Τὸ Ἑθνος τόσο συχνά, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν διπλωματικῶν συμμαχιῶν, ἄλλαζε τὶς μελωδίαις τῆς εὐσεβοῦς ἀγανακτήσεώς του, ποὺ ἐκτελεῖ στὴ φλογέρα του, ὥστε στήν ἀλλαγὴ αὐτή, μπορεῖ ν' ἀποβλέπει κανένας, σὰ σὲ μιὰ πικάντικη, στὸ εἶδος τῆς, παράστασης τοῦ πολιτικοῦ βαριετέ.

Πρὸ ὀλίγου γύρισα ἀπὸ τὸ ταξίδι μου στήν Ἰαπωνία, ποὺ προσπάθησα νὰ πείσω τὸ νεαρὸ αὐτὸ Ἑθνος νὰ μείνει πιστὸ στὰ ἀνώτερα ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη καὶ νὰ μὴν υἱοθετήσῃ ἀπὸ τὴ Δύση τὴν ἐγωιστικὴ τῆς θρησκείας τοῦ Ἑθνικισμοῦ. Προσπάθησα νὰ τὸ πείσω ποτὲ νὰ μὴ ἐπωφελεῖται τὴν ἀδυναμία τοῦ γείτονά του, εἰς βάρος τοῦ ὁποίου—σύμφωνα μὲ τὴν Ἑθνικιστικὴ λογικὴ—ἐπιτρέπεται ἀτιμωρητὶ νὰ διαπράττονται κακοήθειες, ποὺ προσπορίζουν δάφνες δεκάριχης δόξας, καὶ συγχρόνως νὰ προτείνεται τὸ δεξι μάγουλο γιὰ φίλημα σὲ κείνους οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴ δύναμη νὰ τὸ κτυπήσουν. Μερικὲς Ἰαπωνικὲς ἐφημερίδες ἐνθουσιάστηκαν μὲ τὴν ποιητικὴ ἀξία τῆς ἀγορεύσεώς μου καὶ παρατηροῦσαν μὲ τρόπο, ὅτι τοῦτο εἶναι ποίηση ὑποδουλωμένου λαοῦ. Κ' αἰσθανόμουν, πὼς εἶχαν δίκιο. Ἡ Ἰαπωνία ἔμαθε στὴ σχολὴ τοῦ συγχρονισμοῦ, τὴν ἐπιστήμη πὼς νὰ γίνῃ δυνατὴ. Τώρα τέλειωσε τὶς σπουδὲς τῆς καὶ θέλει νὰ δοκιμάσῃ τὶς γνώσεις, ποὺ ἀποκτήσε. Ἡ Δύση, μὲ τὴν ὁμοβροντία τῶν πυροβολαρχιῶν τῆς, ἔξω ἀπὸ τὶς πύλες τῆς Ἰαπωνίας, πρόσταξε : « Ἄς γίνῃ ἐδῶ ἓνα Ἑθνος ! » καί, πραγματικὰ ἡ Ἰαπωνία γίνηκε Ἑθνος. Γιατὶ ὅμως τώρα, ποὺ τὸ Ἑθνος πῆρε μορφὴ, δὲν

αἰσθάνεστε τὴν παραμικρότερη χαρὰ καὶ καμμιὰ ἱκανοποίηση ; Πῶς νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ πικρία κάποιας Ἀγγλικῆς ἐφημερίδος, ἢ ὁποία ἀγανακτεῖ γιατί ἡ Ἰαπωνία *ἐπαίρεται* τάχα, γιὰ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ πολιτισμοῦ της ; Εἶναι σὰ νὰ τῆς ζητοῦν καὶ ρέστα, ἀφοῦ σὲ διάστημα δλόκληρων αἰώνων τόσο οἱ Ἀγγλοι ὅσο κι' ἄλλα Ἔθνη, καλλιέργησαν χωρὶς κἄν νὰ κοκκινίζουν, τὸ σημερινό της κατάντημα ; Μὰ ὁ λεπτεπίλεπτος ἐγωισμὸς ἔχει ἀνάγκη, γιὰ τὴν εὐτοευχαρίστησίν του, ν'ἄχει πρόχειρη ὠρισμένη δόση καυχησολογίας. Καὶ τὰ μειονεκτήματα, τὰ ὁποῖα, προκειμένον γιὰ τὸν ἑαυτό τους, τὰ βρίσκουν τόσο φυσικά καὶ ἀβλαβῆ, τοὺς δυσαρεστοῦν καὶ τοὺς φέρουν σὲ ἀγανάκτηση, ὅταν πρόκειται γιὰ ἄλλα Ἔθνη.

Γιὰ τοῦτο, ὅταν βλέπετε τὸ Ἰαπωνικὸ Ἔθνος, ποὺ δημιουργήσατε κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοιώμά σας, ν'ἀρχινάει νὰ σᾶς μιμεῖται κατὰ γράμμα, κινεῖτε τὸ κεφάλι καὶ λέτε βαθυστοχάστα : «Αὐτὸ δὲν εἶναι καλόν». Καὶ μήπως τάχα ἡ δύναμη τῆς Ἰαπωνίας δὲν εἶναι γιὰ σᾶς μιὰ ἀκόμη ἐπὶ πλέον ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀνάγκη δυνατώτερα νὰ ὀπλισθεῖτε μὲ τὰ ὅπλα τῆς καταστροφῆς, λόγῳ τοῦ καινούργιου κινδύνου, ποὺ σᾶς ἀπειλεῖ ; Ἡ Ἰαπωνία βεβαιώνει ὅτι ἀκολουθεῖ τὸ «bushido» (1) της καὶ ὅτι ποτὲ δὲ θὰ προδώσει τὴν Ἀμερικὴν, στὴν ὁποία τόσα ὀφείλει. Σεῖς ὅμως δὲ θὰ μπόρεσατε εὐκόλῃ νὰ τὴν πιστέψετε, γιατί ἡ σοφία τοῦ Ἑθνους ἔγκειται στὸ νὰ μὴ πιστεύει κανεὶς ἀπόλυτα τοὺς ἄλλους. Καὶ λέτε πῶς δὲν ἔχετε νὰ κάμετε μὲ τὴν Ἰαπωνίαν τοῦ

1) Σ. Σ. Ὁ ὅρος «bushido»=ἱπποτισμὸς, σημαίνει καὶ τὸν ἄγραφο ἠθικὸν κώδικα τοῦ Ἰαπωνικοῦ ἱπποτισμοῦ, τῶν σαμουράι. Γενικὰ δὲ καὶ τὸ σύνολο τῶν ἠθικῶν βάσεων τοῦ Ἰαπωνικοῦ λαοῦ.

«bushido», με τὴν Ἰαπωνία, τὴν πιστὴν στίς ἠθικὰς τῆς παροδόσεως, ἀλλὰ με τὴν abstraction τοῦ ἐθνιστικοῦ ἔγω-
 ὁμοῦ, δηλ. με τὸ Ἔθνος. Ἐνα δὲ Ἔθνος ὡς τοιοῦτο μπο-
 ρεῖ νὰ πιστεύει ἄλλο Ἔθνος μόνον ἐφόσον τὰ συμφέροντά
 τοὺς συμπίπτουν, ἢ τουλάχιστον δὲν ἀλληλοσυγκρούονται.
 Τὸ ἔνστικτό σας σᾶς λέει ὅτι ἡ ἐμφάνιση ἑνὸς καινούργιου
 λαοῦ στὸ στίβο τοῦ Ἐθνικισμοῦ, θαυξάνει ἀκόμα πλεον
 τὸ κακό, ποὺ παλαίει με τὰ πολυτιμώτερα στοιχεῖα τῆς ἀν-
 θρωπίνης φύσεως καὶ με τὴν ἐπικράτησίν του, μαρτυρεῖ
 μονάχα γιὰ τὸ ὅτι κάθε ἀνηθικότης εἶναι ὑπόσχεση ὑλικῆς
 εὐημερίας· ἡ ἀρετὴ εἶναι καλὴ γιὰ τοὺς ἀνίσχυρους κ' ἡ
 μόνη παρηγοριὰ τῶν καταδυναστευομένων.

Ναί, αὐτὴ εἶναι ἡ λογικὴ τοῦ Ἐθνικισμοῦ. Δὲ θακού-
 σει ποτέ τῆς τῆ φωνῆς τῆς δικαιοσύνης. Θὰ στροβιλίζεται
 διαρκῶς μέσα σ' αὐτὸν τὸ χορὸ τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς,
 αὐξάνοντας ὁλοένα τὶς παρακαταθήμες τῶν ὅπλων καὶ τῶν
 μηχανῶν τῆς καὶ ποδοπατῶντας τὰ τρυφερά λουλούδια
 τῶν εὐγενικῶν ἰδανικῶν τῆς ἀνθρωπότητος.

Μὰ ἐμεῖς, κλίνουμε νὰ πιστέψουμε, ὅτι ἀκριβῶς τώρα
 τὸ ἠθικὸ συναίσθημα παίζει ρόλο σπουδαιότερο παρὰ ποτέ.
 Ἡ αἰτία τῆς αὐταπάτης μας ἔγκειται στὸ ὅτι τώρα ἱκανο-
 ποιοῦνται σὲ ἀσύγκριτα πλατύτερη ἀπὸ ἄλλοτε ἀκτῖνα, οἱ
 ζωτικὰς μας ἀνάγκες καὶ μετριάζονται οἱ φυσικὰς ὁδύνες
 μας. Τοῦτο δὲν προέρχεται, ἐν τούτοις, τόσο ἀπὸ μιᾶ
 ἠθικῆς προθυμίας αὐτοθυσίας, ὅσο ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς
 διανοίας. Τὰ πλεονεκτήματα αὐτὰ τῆς ἐποχῆς μας, μολονότι
 εἶναι πολὺ μεγάλα, πάντα ὅμως εἶναι σὰν νὰ γλυστροῦν
 μονάχα πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς χω-
 ρὶς νὰ εἰσδύουν στὸ βάθος τῆς. Ἡ δύναμη τῆς γνώσεως
 καὶ τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπενέρ-

γεία τους στὸν ἐξωτερικὸ κόσμον, αὐξήθησαν καταπληκτικά, παρέμειναν ὅμως ἅπλοι δοῦλοι τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς νὰ γίνουν ὀργανικὰ μέλη τοῦ συνόλου του. Οἱ ὑπηρεσίες, πὺν μᾶς παρέχουν, εἶναι ὅπως οἱ ὑπηρεσίες τῶν ξενοδοχείων, στὰ ὁποῖα βρίσκουμε τοῦ κόσμου τὴν πολυτέλεια, μὰ ἄνεση καμμιὰ.

Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ περνάει γιὰ μᾶς ἀπαρατήρητο τὸ ὅτι οἱ τόσο πλατειὰ διαδεδομένες παντοῦ σησηματικὲς ὀργανώσεις, μολοντί αὐξάνουν τὴν ἰσχὺ μας, δὲ μᾶς κάνουν ὅμως περισσότερο ἀνθρώπους. Κατὰ τὸ μέτρο τῆς αὐξανόμενης παντοδυναμίας τοῦ Ἑθνους, αὐξάνει κ' ἡ αὐτολατρεία του καὶ στὸ τέλος αὐτὴ ἐπικρατεῖ. Κάθε χωριστὸ ἄτομο ὑποτάσσεται θεληματικὰ στὶς προσταγὰς τοῦ Ἑθνους καὶ στὸ τέλος ἔχουμε τὸ ἀντιφυσικὸ φαινόμενο, πὺν συναποφέρει τὸ μέγιστο κακὸ, τὸ ὁποῖον ἔγκειται στὸ ὅτι καταντάει ὁ ἄνθρωπος νὰ προσφέρει θυσίαις σ' ἓνα Θεό, ἡθικὰ πολὺ, ἀσύγκριτα κατώτερό του.

Αὐτὸ δὲ θὰ συνέβαινε ποτέ, ἂν ὁ Θεὸς αὐτὸς ἦταν μιὰ πραγματικότης ὅπως κ' ὁ ἄνθρωπος.

Ἐπιτρέψτε με νὰ φέρω ἓνα παράδειγμα. Σὲ πολλὰ χωρὶα τῶν Ἰνδιῶν ἡ χήρα ὑποχρεώνεται κάθε δυὸ βδομάδες μιὰ ὀλόκληρη μέρα νὰ ἀπέχει ἀπὸ κάθε τροφή καὶ ποτὸ πρᾶγμα, πὺν πολὺ συχνὰ ὦθεϊ σὲ σκληρότητες ἀπάνθρωπες καὶ παράλογες. Κι' ὅμως οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἐκ φύσεως σὲ τέτοιο βαθμὸ σκληροί. Ἐπειδὴ ἐν τούτοις, παρόμοιες ἰδέες εἶναι προϊόντα τῆς διανοίας, λογικὲς ταξινομήσεις, σκοτιζοῦν πολὺ εὐκόλα τὴν ἡθικὴ συναίσθηση τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ γιὰ τοῦτο ἀκριβῶς τὸ Ἑθνος εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ναρκωτικὰ μέσα, πὺν ἐπενόησε ὁ ἄνθρωπος. Ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἐθνικιστικοῦ ὀπιου, ὀλόκληρος λαὸς εἶναι

ϊκανὸς νὰ βάλλει σ' ἐνέργεια τὸ συστηματικὸ πρόγραμμα τοῦ πιδ ἀναίσχυντου ἐγωισμοῦ, χωρὶς καθόλου νὰ αισθάνεται ὅλη του τὴν ἠθικὴ διαφθορά, κί' ὄχι μονάχα αὐτό, παρὰ καὶ ἐξανίσταται ἂν κανεὶς τολμήσει νὰ ἐπισύρει τὴν προσοχή του στὸ ζήτημα αὐτό.

Μὰ τάχα εἶναι δυνατὸ νὰ ἐξακολουθήσει ἐπ' ἄπειρον ἡ ὀλοένα αὐξανόμενη αὐτὴ πάρωση τοῦ ἀνθρώπου ; Καὶ δὲ θὰ ἐξαναστεῖ κάποια μέρα τὸ παραγκωνιζόμενο ἠθικὸ του ; Ἡ γιγάντεια αὐτὴ ὀργανωτικὴ μηχανὴ δὲ θὰ προσκρούει τάχα κάποτε σὲ κάποιο ἐμπόδιο, πού θὰ σταματήσει μονομιᾶς τὸν ἱλιγγιώδη της δρόμο καὶ θὰ τὴν κατακομματιάσει ; Καὶ πιστεῦτε τάχα πραγματικά, ὅτι μορεῖτε γιὰ πολὺ καιρὸ νὰ ἀκινδυνοποιεῖτε τὸ κακό, νικῶντας το μὲ κακὸ ἀκόμα πιδ μεγάλο καὶ ὅτι μὲ διαφόρους κουτοπόνηρους συνδυασμοὺς μορεῖτε νὰ ἐξημερώσετε τὸ διάβολο καὶ νὰ τὸν κρατᾶτε στὸ κλουβὶ τῶν «ἀμοιβαίων συμμαχιῶν», μέσα στὸ ὅποιο τὸν κλείσατε προσωρινά ;

Ὁ πόλεμος τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐθνῶν εἶναι πόλεμος ἐκδικήσεως. Ὁ ἄνθρωπος, σὰν ὃν ἠθικὸ, πρέπει νὰ μὴ ἐπιτρέπει μὲ κανένα τρόπο τὴν ὑποκατάσταση τῶν ἐγκάρδιων καὶ ζωντανῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους, μὲ τὰ ἄψυχα συστήματα καὶ τὴν πολιτικὴ ἐπιστήμη. Ἐφθασε ἡ στιγμή, πού ἡ Εὐρώπη θὰ δοκιμάσει στὸν ἑαυτὸ της καὶ σ' ὅλη του τὴν ἔκταση, τὸ σκληρὸ παραλογισμό, πού λέγεται Ἐθνος, πληρώνοντας ἔτσι γιὰ ὅσα μαρτύρια προξένησε σὲ ἄλλους.

Τὸ Ἐθνος θριάμβευε πολὺν καιρὸ εἰς βάρος τῆς κατακουρελιασμένης ἠθικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἄνθρωποι, τὸ τελειότερο ὃν τῆς δημιουργίας, ἐβγαίνουν ἀπὸ τὸ ἐθνικιστικὸ ἐργοστάσιο σὲ μεγάλες ποσότητες, ὡς εἶνα

εἶδος μαριονέττες, γιὰ νὰ κάνουν πολέμους καὶ χρῆμα, κα-
τενθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν ἀξιοθρήνητη τελειότητα τοῦ μη-
χανισμοῦ τους. Ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία μὲ τοὺς διπλωμά-
τες της, τοὺς στρατιῶτες, τοὺς βιομηχάνους καὶ τοὺς γρα-
φειοκράτες, μεταβαλλόταν ὁλοένα σὲ τελειότερο θέατρο ἀπὸ
μαριονέττες, ποὺ ἐκινοῦντο σ' ὅλες τὶς διευθύνσεις, χάρη δὲ
διάφορα καλοβαλμένα συρματάκια.

Μὰ ὅλα τὰ ἀποκνήματα τοῦ ἐγωισμοῦ : τὸ μῖσος, ἡ
πλεονεξία, ὁ φόβος, ἡ κολακία, ἡ κακία καὶ ἡ τυραννία δὲν
εἶναι βιώσιμα. Τὰ τέρατα αὐτὰ αὐξάνουν, γίνονται συχνὰ
πολὺ μεγάλα, μὰ στεροῦνται ἀναλογίας. Καὶ τὸ σῶμα τοῦ
Ἑθνούς, ποὺ σύγκειται ὅχι ἀπὸ κρέας καὶ αἷμα, μὰ ἀπὸ
ἀτσάλι, ἀτμὸ καὶ διοικητικὰ συστήματα, μπορεῖ νὰ πάρει
φανταστικὲς διαστάσεις τόσο, ὥστε νὰ μὴ μπορέσει πιά νὰ
στηριχθεῖ καὶ θάρχισαι νὰ τρίζει καὶ νὰ σκάει, νὰ βγάζει
φαρμακεροὺς ἀτμοὺς καὶ φλόγες, ὥσπου, οἱ ὁμοβροντίες
τῶν κανονιῶν του, θὰ καταπνίξουν τὰ ἐπιθανάτια ἀγκομα-
χητά του. Ὁ πόλεμος αὐτὸς κατάφερε θανάσιμο πλῆγμα
στὴν ἰδέα τοῦ Ἑθνικισμοῦ. Ὁ μηχανισμός του ὅλος σὰ νὰ
παραφρόνησε μονομιᾶς κι' ἀρχίνησε νὰ χοροπηδάει σ' ἓνα
τρελλὸ χορὸ, κατακομματιάζοντας τὰ ἴδια τὰ μέλη του καὶ
μεταβάλλοντάς τα σὲ στάχτη. Αὕτὴ εἶναι ἡ πέμπτη πράξις
τῆς τραγωδίας τῆς ἀνθρώπινης δολιότητος.

Ὅλοι, ὅσοι ἔχουν μέσα τους ζωντανὴ ἀκόμα τὴν πίστη
τῆς ἀνθρωπότητος, πρέπει νὰ εὕχονται ἡ τυραννία τοῦ
Ἑθνικισμοῦ νὰ μὴ διατηρήσει τὴν ἀρχικὴ της μορφή : τὰ
δόντια της, τὰ νύχια της, τὰ μακριὰ σιδερένια χέρια της,
τὸ φορικτὸ ἐσωτερικὸ της κενό, ποὺ τὴν πρώτη θέση κατέ-
χει τὸ στομάχι καὶ δὲν ὑπάρχει ἕχνος καρδιάς. Ποέπει νὰ
ἐλπίζουν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μέσα ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ πέλαγος

τῶν abstractions, πὺν τὸν κυκλῶνει, θὰ κατορθώσει νὰ βρεῖ τὸ δρόμο πρὸς τὴν ἐλευθερίᾳ τοῦ ἀτόμου.

Ὁ τρομερὸς αὐτὸς πόλεμος σήκωσε τὸν πυκνὸ πέπλο, πὺν τύλιγε τὸν Ἑθνικισμό—κ' ἡ Δύση βρέθηκε ἀντιμέτωπη πρὸς τὸ δημιούργημά της, στὸ βωμὸ τοῦ ὁποῖου θυσίασε τὴν ψυχὴ της. Τώρα ἔχει πιά τὴν ὑποχρέωση νὰ νιώσει τὶ ἦταν αὐτὸ πὺν ἔκανε.

Μήτε τῆς πέρασε ποτὲ ἀπὸ τὸ νοῦ πὺς στὴν ἠθικὴ της φύση ἀργὰ κι' ἀπαρατήρητα εἰσχωροῦσε ἡ νέκρα κι' ἡ σαπίλα. Τώρα ἡ ἴδια της ἡ πείρα ἄς τῆς δείξει τὴν ἀλήθεια.

Καὶ τότε ἀπὸ τὰ ἴδια της τὰ παιδιὰ θὰ βρεθοῦν κάποια, πὺν, ἐλευθερωμένα ἀπὸ τὴν πνευματικὴ δουλείᾳ, τὴ γεννημένη ἀπὸ τὶς ψεύτικες σύγχρονες ἀντιλήψεις, θὰ νιώσουν ὅτι εἶναι ἀδέρφια μεταξὺ τους καὶ ἄτομα ἀνεξάρτητα κι' ὄχι σκλάβοι τοῦ ἄψυχου μηχανισμοῦ, πὺν μεταβάλλει τὶς ψυχὰς σὲ ἐμπόρευμα καὶ κανονίζει τὴ ζωὴ μὲ μαθηματικοὺς ὑπολογισμούς, πὺν ξεριζώνει μὲ τὰ σιδερένια τοῦ νύχια τὴν καρδιά ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο ὀργανισμό, χωρὶς νὰ ξέρει τί κάνει.

Καὶ νὰ ἐμεῖς πὺν δὲν ἀποτελοῦμε Ἕθνος, ἐμεῖς πὺν γινήκαμε γῆς καὶ μᾶς πάτησαν, μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ γῆς αὐτὴ ἔχει περισσότερὴ ἀξία ἀπὸ τὰ τοῦβλα μὲ τὰ ὁποῖα τὸ Κράτος κτίζει τὰ παλάτια του. Γιατὶ ἡ γῆς αὐτὴ πλημμυρίζει ζωὴν, ὁμορφιὰ κ' εὐγένεια. Εὐχαριστοῦμε τὸ Θεό, διότι σὲ μᾶς ἔλαχε ὁ κληρὸς νὰ γρυπνήσουμε ἄφωνοι ὀλόκληρη τὴ νύκτα αὐτὴ, τοῦ μεγάλου πόνου καὶ τῆς φρικτῆς ἀπογνώσεως καὶ νὰ ὑπομείνουμε τοὺς σαρκασμοὺς τῶν ἰσχυρῶν καὶ τὸ ζυγὸ τοῦ κυριάρχου. Εὐχαριστοῦμε τὸ Θεό, πᾶρ' ὅλα τὰ μαρτύριά μας καὶ μολονότι ἡ καρδιά μας

πονοῦσε ἀπὸ τὴν ἀμφιβολία καὶ τὴν ἀγωνία, δὲ χάσαμε οὔτε στιγμή τὴν ἀκλόνητη πίστιν μας στὴν ἰδέα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Καὶ ἔχουμε πάντα τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὅταν τὸ Κράτος ἀναγκασθεῖ νὰ κατεβεῖ κατησχημένο τὰ σκαλοπάτια τοῦ θρόνου του καὶ νὰ παραχωρήσει τὴ θέσιν του στὴν πραγματικὴ ἀγάπην, καὶ ὅταν γλυκοχαράξει τέλος ἡ αὐγὴ καὶ καθαριστοῦν τὰ αἱματηρὰ ἴχνη, ποὺ ἄφησε ἡ λατρεία τοῦ Ἑθνικισμοῦ στὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος,—ἔχουμε τὴν ἐλπίδα, ὅτι τότε θὰ μᾶς καλέσουν. Θὰ μᾶς καλέσουν, καὶ μεῖς πρόθυμα θὰ φέρουμε τὰ ἱερὰ δοχεῖα μὲ τὸ ἀγιασμένο νερὸ γιὰ νὰ ξεπλύνουμε τὴν παγκόσμια ἱστορίαν καὶ νὰ ἐπαναφέρουμε τὴν γονιμότητα τῶν αἰώνων, ποὺ πῆγαν χαμένοι.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΦΑΛΤΑΤΣΕ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΦΑΛΤΑΤΣ